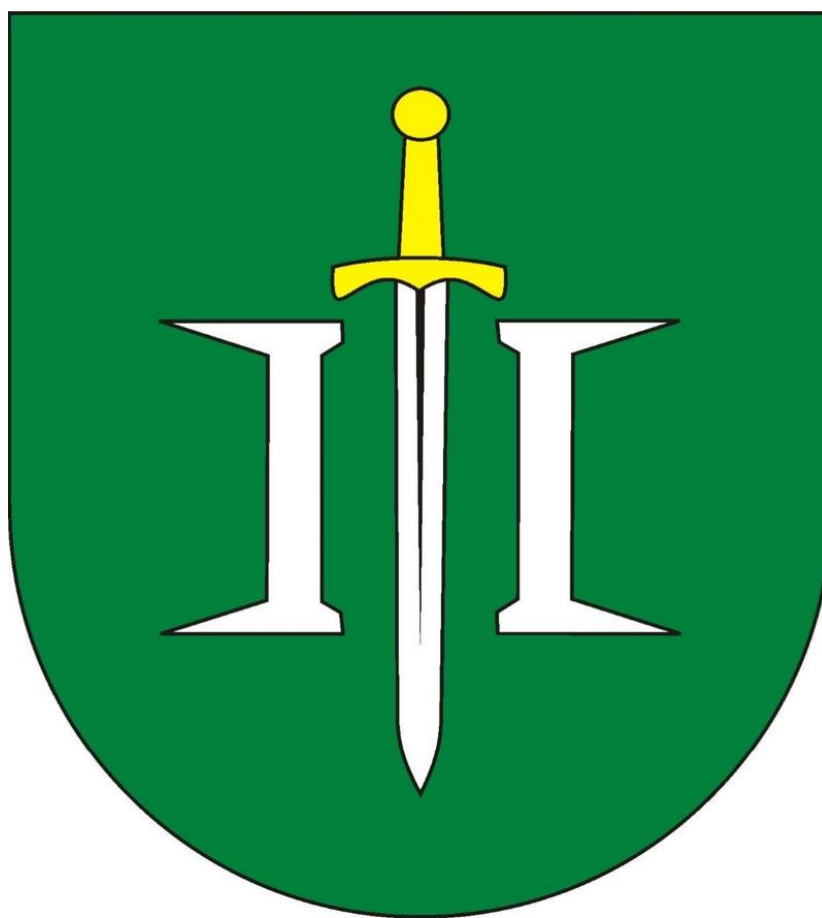

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY MEDYKA
NA LATA 2020-2023**

OPRACOWANIE:
Jakub Danielski
gez.wroclaw@gmail.com

KWIECIEŃ 2020

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami	3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	4
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	10
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	13
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	18
5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy ..	18
5.2. Charakterystyka dziedzictwa kulturowego gminy Medyka ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu	24
5.2.1. Charakterystyka gminy	24
5.2.2. Zarys historii obszaru gminy	26
5.3. Dziedzictwo materialne gminy Medyka	29
5.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	41
5.4.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	42
5.4.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	43
5.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	43
5.5.1. Obiekty stanowiące własność gminy	52
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT.....	54
7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	56
8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami	59
9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami.....	60
9.1. Dotacje.....	60
9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe	63
9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	65
9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – zagraniczne	67
10. Bibliografia.....	68
11. Spis tabel, rysunków i zdjęć	68

1. Wstęp

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Medyka na lata 2020-2023 (GPOnZ) stanowić będzie element polityki samorządowej, pozwalający na podejmowanie zaplanowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jako materiał bazowy może być wykorzystywany przez środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych oraz osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym. Opracowanie służyć będzie rozwojowi gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne.

W GPOnZ wskazano działania skierowane na poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Dokument uwzględnia uwarunkowania prawne, zewnętrzne oraz wewnętrzne w zakresie ochrony materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Wskazane w nim kierunki działania, tzw. priorytety, szczegółowo opisują zakres oraz cel danego zamierzenia. Realizacja celów zawartych w GPOnZ poprawi w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, wzmocni lokalne wartości oraz wspólne korzenie.

W dokumencie określono również źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wraz z jego otoczeniem. Finansowanie może odbywać się ze źródeł publicznych (np. budżet państwa, budżet własny gminy, budżet jednostek samorządowych – powiatu i województwa, środki unijne, inne źródła zagraniczne), a także ze źródeł prywatnych (osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, osób prawnych itp.).

Niniejsze opracowanie stanowi kontynuację Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Medyka na lata 2016-2019 przyjętego uchwałą nr XXII/152/16 Rady Gminy Medyka z dnia 11 marca 2016 r. GPOnZ został zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego i źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania GPOnZ stanowi ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

W świetle ustawy, ochrona zabytków to aktywność administracji publicznej, która ma na celu stworzenie sprzyjających okoliczności prawnych, finansowych i organizacyjnych służących zachowaniu, zagospodarowaniu i utrzymaniu zabytków, zapobieganie zagrożeniom, niszczeniu, niewłaściwemu użytkowaniu, uszczupleniu zasobów zabytków, a także kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków oraz uwzględnianie tych zadań w kształtowaniu polityki planistycznej i środowiskowej. Terminem „opieka nad zabytkami” ustawa obejmuje działania właścicieli zabytków, które tworzą warunki dla naukowego badania zabytków, prowadzenia przy nich prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania ich samych oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie oraz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o nich. W ustawie określono kwestie związane z ochroną i zarządzaniem dziedzictwem kulturowym, a szczególnie zagadnienia tworzenia krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, organizację organów ochrony zabytków (zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewódzcy konserwatorzy zabytków działający w imieniu wojewodów), zakres i formy ochrony zabytków którymi są: wpisanie do rejestru zabytków, wpisanie na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji

o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej, a także zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Zapisy ustawy, zwłaszcza w punktach dotyczących form ochrony zabytków, są komplementarne do zapisów ustaw o samorządzie terytorialnym o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz o ochronie przyrody. Ponadto ustawa dookreśla zakres zadań dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi administracji samorządu gminnego i powiatowego.

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy wyznacza cele opracowania GPOnZ, w szczególności są to:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie jego ochrony, określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

• **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.) w przepisach:

– **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

– **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”; ust. 2: Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

– **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

• **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2020 r. poz. 282), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

– **Art. 3**, który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

– **Art. 4**, który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

– **Art. 5**, który określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury”.

– **Art. 6**, który klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

– **Art. 7**, który określa formy ochrony zabytków:

1) wpis do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat (art. 9). Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy, lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 13). Na podstawie tej decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłaszana jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat (art. 14). Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków – na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu – w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej.

– **Art. 16 ust. 1**: „Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.

– **Art. 17**, który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.

– **Art. 18**: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin

oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

– **Art. 19**, który wskazuje, że: „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

– **Art. 20**, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.

– **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

– **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

– **Art. 89** który wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (Dz. U. z 2020 r. poz. 713), gdzie w art. 7 ust. 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury (...) oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym w:

• **Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz. U. z 2020 r. poz. 293). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa stanowi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

• **Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186 z późn. zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

• **Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1396 z późn. zm.), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

• **Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (Dz. U. z 2020 r. poz. 55), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

• **Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (Dz. U. z 2020 r. poz. 65 z późn. zm.). W rozumieniu ustawy celem publicznym jest między innymi opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

• **Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (Dz. U. z 2020 r. poz. 194). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo. Polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa narodowego w Rzeczypospolitej Polskiej i za granicą. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, instytucji filmowych, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki – ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, FilMOTEKA Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej – prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

• **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (Dz. U. z 2019 r. poz. 688 z późn. zm.). W ramach ustawy gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

• **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. tablic i urządzeń reklamowych.

• **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. z 2018 r. poz. 1609).

• **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2011 r. Nr 113, poz. 661) oraz **Rozporządzenie z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem**.

• **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2017 r. poz. 1674).

- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304 z późn. zm.), które określa tryb składania wniosków o przyznanie odznaki, wzór i wymiary tej odznaki oraz sposób jej wręczenia i noszenia.
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę** (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510).
- **Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (Dz. U. z 2020 r. poz. 902). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiąganie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów” (art. 1).
- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479), która mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (Dz. U. z 2020 r. poz. 164 z późn. zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

GPOnZ jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

GPOnZ zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami został przyjęty uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.

Głównym celem projektu Programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. W okresie 4 lat realizowany będzie we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe podzielone na kierunki działania, tj.: Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”, podzielony na kierunki działania:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.

Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”, podzielony na kierunki działania:

1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.

Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”, podzielony na kierunki działania:

1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości.
2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

• **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 wraz z Uzupełnieniem na lata 2004-2020**

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013, przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r. poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszony ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.

Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
- rozwój kolekcji muzealnych – zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

• **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) została przyjęta Uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji do 2020 r. oraz w perspektywie do 2030 r., określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągnięcia oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1). Obszar e-państwo – kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2). Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2030 r.:

– Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).

– Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 została przyjęta Uchwałą Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu Strategii Rozwoju Kraju 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski, w ramach którego określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczne tutaj kierunki działań to:

4.1.1. Tworzenie warunków wzmocniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

• Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030

Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030 została przyjęta Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

– **wojewódzkim:** Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030, Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 – projekt, Program Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020, Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018-2021.

Obecnie na poziomie powiatu nie ma obowiązujących dokumentów powiatowe – straciły ważność ze względu na czas obowiązywania.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy. Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

• Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 został przyjęty uchwałą nr LIX/930/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 27 sierpnia 2018 r.

Plan jest podstawowym narzędziem prowadzenia przez władze samorządowe województwa polityki regionalnej, w tym kształtowania i utrzymania ładu przestrzennego.

Województwo podkarpackie charakteryzuje się bogactwem i różnorodnością zasobów kulturowych, co w połączeniu z wysokimi walorami przyrodniczymi daje możliwość rozwoju turystyki jako ważnej gałęzi gospodarki regionu.

W Planie zawarto także wykaz działań i zadań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, których realizacja jest niezbędna dla osiągnięcia założonych celów.

Zachowanie i ochrona zabytkowych obiektów i założeń przestrzennych:

- 1) zachowanie zabytkowych obiektów i założeń przestrzennych;
- 2) wpisanie na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO dóbr kultury;
- 3) uznanie za pomniki historii zabytkowych obiektów, zespołów architektonicznych i założeń przestrzennych;
- 4) rewaloryzację historycznych układów urbanistycznych i innych założeń przestrzennych, w tym ruralistycznych, zarówno wpisanych do rejestru zabytków jak i pozostających poza nim;
- 5) podejmowanie działań służących rewitalizacji założeń przestrzennych z uwzględnieniem wymogów konserwatorskich, lokalnego charakteru i specyfiki zabudowy, w sytuacji nagromadzenia negatywnych zjawisk o charakterze nie tylko przestrzennym, ale również społeczno-gospodarczym;
- 6) utrzymanie obiektów zabytkowych zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi, dbałość o stan techniczny, estetykę ich oraz ich otoczenia;
- 7) nadawanie nieużytkowanym obiektom zabytkowym nowych funkcji i dostosowywanie ich do aktualnych potrzeb, w tym między innymi do celów turystycznych, w sposób nie pomniejszający ich wartości zabytkowej, historycznej i kulturowej;

- 8) zachowanie i ochrona zabytków architektury cmentarnej, w szczególności cmentarzy z I Wojny Światowej, a także cmentarzy oraz pozostałości cmentarzy dawnych mniejszości etnicznych i wyznaniowych;
- 9) zachowanie i ochrona budownictwa drewnianego, poprzez utrzymanie wartościowych obiektów in situ, przenoszenie obiektów, które tego wymagają do skansenów, a także tworzenie nowych założeń o charakterze skansenów;
- 10) zachowanie i ochrona zabytków techniki oraz zabytkowych obiektów i założeń przemysłowych, w tym m.in. zabytkowej infrastruktury kolejowej oraz zabytkowych dworców, a także utrzymanie funkcjonowania kolejki Przeworsk – Dynów i Bieszczadzkiej Kolejki Leśnej oraz jej ewentualne przedłużenie, zgodnie z jej dawnym przebiegiem;
- 11) zachowanie i ochrona dziedzictwa archeologicznego, poprzez ochronę stanowisk archeologicznych, zagospodarowanie i eksponowanie stanowisk o własnej czytelnej formie krajobrazowej w celach turystycznych, kulturowych i edukacyjnych, w tym tworzenie parków kulturowych dziedzictwa archeologicznego.

Zachowanie i ochrona walorów przestrzeni w tym walorów krajobrazu kulturowego

W celu ochrony walorów przestrzeni oraz poprawy walorów krajobrazu kulturowego za istotne uznaje się:

- 1) utrzymanie Parku Kulturowego Zespołu Staromiejskiego i Zespołu Klasztornego oo. Dominikanów w Jarosławiu, jako jedyne parku kulturowego istniejącego w regionie;
- 2) tworzenie nowych parków kulturowych, jako formy ochrony krajobrazu kulturowego o ponadprzeciętnych walorach oraz wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

Zachowanie i ochrona współczesnego materialnego dziedzictwa kulturowego

Dla zachowania i ochrony współczesnego dziedzictwa kulturowego za istotne uznaje się:

- 1) objęcie ochroną dóbr kultury współczesnej, a także innych obiektów spełniających ustawowe kryteria dóbr kultury współczesnej;
- 2) wpisanie najcenniejszych obiektów, zespołów zabudowy i założeń przestrzennych, w tym również tych stanowiących dobra kultury współczesnej do rejestru zabytków w celu objęcia ochroną konserwatorską;
- 3) objęcie ochroną wartościowych obiektów i założeń związanych z powstaniem Centralnego Okręgu Przemysłowego i rozwijanych po II Wojnie Światowej w ramach urbanizacji i industrializacji regionu, w tym obiektów i założeń powstałych w okresie socrealizmu.

Rozwijanie sieci szlaków kulturowych, jako istotnego elementu spajającego zasoby kulturowe województwa

Ze względu na edukacyjne i turystyczne znaczenie sieci szlaków kulturowych w województwie podkarpackim, ich rozwój realizowany będzie poprzez:

- 1) utrzymanie wytyczonych i funkcjonujących szlaków kulturowych, w tym szlaków o charakterze międzynarodowym, międzyregionalnym i transgranicznym;
- 2) powiązanie istniejących szlaków architektury drewnianej województwa podkarpackiego, małopolskiego i świętokrzyskiego, a także województwa śląskiego;
- 3) przedłużenie na teren województwa podkarpackiego istniejących szlaków kulturowych biegnących przez województwa sąsiednie:
 - Szlaku cmentarzy wojskowych z I Wojny Światowej z terenu woj. małopolskiego;
 - Szlaku cerkwi łemkowskich z terenu woj. małopolskiego;
 - Szlaku cerkiewnego z terenu woj. lubelskiego;
 - innych szlaków kulturowych grupujących wspólne elementy kulturowe.
- 4) tworzenie nowych szlaków kulturowych rowerowych, pieszych, samochodowych i wodnych, w tym również szlaków międzyregionalnych i transgranicznych, w oparciu o zasoby kulturowe województwa oraz inne elementy związane z historią regionu z uwzględnieniem elementów pozakulturowych takich jak wartości przyrodnicze czy krajobrazowe, w oparciu o:

- zasoby zabytkowej architektury regionu, m.in. ze względu na ich funkcje i charakter bądź epokę i styl, w którym powstały (m.in. zabytki architektury sakralnej, obronnej, rezydencjonalnej, zabytkowa zabudowa miejska i małomiasteczkowa, budownictwo związane z Centralnym Okręgiem Przemysłowym);
- krainy geograficzne i podregiony (np. Karpaty, Bieszczady, Pogórze Przemyskie, Płaskowyż Tarnogrodzki itd.);
- mniejszości etniczne i narodowe i ich spuściznę materialną: żydowską, łemkowską, bojkowską, ukraińską, osadników niemieckich;
- wyznania: rzymsko-katolickie, grecko-katolickie, prawosławne, chrześcijańskie, wyznania reformowane, judaizm, w tym chasydyzm ew. inne i ich spuściznę materialną;
- historyczne osoby oraz rodziny i rody związane z regionem, a także dawne stany i grupy społeczne (mieszczanstwo, ziemiaństwo, magnateria);
- wydarzenia historyczne, podania i legendy;
- historyczne szlaki i trakty, w tym handlowe i pątnicze;
- zabytki techniki w tym m.in. funkcjonujące zabytkowe kolejki wąskotorowe oraz inne elementy dawnej infrastruktury transportowej;
- archeologiczne dziedzictwo kulturowe z uwzględnieniem zbiorów muzealnych oraz obiektów występujących w terenie takich jak: grodziska, kurhany itd.;
- elementy etnograficzne, w tym tradycyjną kulturę ludową oraz rzemiosło;
- inne elementy dziedzictwa kulturowego regionu.

Ochrona pozostałych zasobów i elementów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów niematerialnych

Dla zachowania, ochrony oraz propagowania spuścizny kulturowej regionu, w tym również jej elementów niematerialnych oraz podnoszenia jego atrakcyjności turystycznej oraz świadomości jego walorów wśród mieszkańców regionu za istotne uznaje się:

- 1) realizowanie inwestycji służących zachowaniu, ochronie i propagowaniu dziedzictwa kulturowego, w tym obiektów i założeń o charakterze wystawienniczym, muzealnym, jak również o charakterze skansenów;
- 2) obejmowanie ochroną nazw geograficznych, historycznych lub tradycyjnych nazw obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej – ważnych elementów dziedzictwa kulturowego i tożsamości lokalnej.

• Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 – projekt

Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2030 – projekt został przyjęty uchwałą nr 56/1393/19 Zarządu Województwa Podkarpackiego w dniu 24 czerwca 2019 r.

Strategia rozwoju województwa jest podstawowym i najważniejszym dokumentem samorządu województwa, określającym obszary, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju, prowadzonej w przestrzeni regionalnej.

Tworzenie warunków dla upowszechniania kultury, rozwijania form działalności kulturalnej i interpretacji dziedzictwa wraz ze zwiększeniem kompetencji kulturowych mieszkańców. Kultura jest bardzo ważnym aspektem życia, kreującym postawy społeczne, normy estetyczne, moralne i etyczne wartości. Priorytetowe są zatem działania kreujące markę kulturową województwa w oparciu o potencjał instytucjonalny, wydarzenia o randze regionalnej i ponadregionalnej oraz promocji obiektów zabytkowych. Bogata baza zasobów dziedzictwa umożliwi tworzenie innowacyjnych produktów kulturowych i turystycznych, wzrost kompetencji kulturowych oraz artystycznych mieszkańców regionu, a także będzie miała wpływ na poprawę dostępności do ofert tego obszaru. Stworzenie atrakcyjnego wizerunku naszego województwa (tak w kraju, jak i poza jego granicami) będzie opierać się na produktach które będą innowacyjne i unikalne, a także konkurencyjne w przestrzeni publicznej, tj. Portal Muzeum Dziedzictwa Kresów Dawnej Rzeczypospolitej czy Podkarpacki Szlak Filmowy. Podejmowanie działań edukacyjnych wśród mieszkańców przyczyni się do wzrostu tożsamości regionalnej i lokalnej.

Zakładane działania:

- monitorowanie inicjatyw oraz prowadzenie badań w obszarze kultury we współpracy z przedstawicielami sektora kultury, edukacji i instytucjami naukowo-badawczymi;

- tworzenie bogatej oferty kulturalnej wraz z poprawą jej dostępności oraz inicjowanie działań na rzecz zwiększenia uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych i budowy więzi lokalnych;
- inicjowanie działań mających na celu popularyzację kultury i dziedzictwa, w tym dziedzictwa niematerialnego i kultury technicznej, jako elementu umacniania tożsamości regionalnej oraz pomnażania kapitału ludzkiego i społecznego;
- stwarzanie warunków sprzyjających wzrostowi kompetencji kulturowych oraz artystycznych mieszkańców regionu, m.in. poprzez rozwój edukacji kulturowej;
- wsparcie twórców oraz stymulowanie rozwoju kultury poprzez dedykowane programy stypendialne, konkursy i nagrody tematyczne;
- promocja regionu oraz popularyzacja jego kultury poprzez rozwój turystyki kulturowej;
- rozwój działań i form instytucjonalnej ochrony i popularyzacji dziedzictwa Kresów, w tym Portalu Muzeum Dziedzictwa Kresów Dawnej Rzeczypospolitej;
- stworzenie Podkarpackiego Szlaku Filmowego wychodzącego naprzeciw potrzebie opracowania i upowszechniania filmowego dziedzictwa kulturowego regionu oraz przygotowanie oferty profesjonalnych wydarzeń filmowych.

Wzmacnianie współpracy i partnerstwa na rzecz wykorzystania regionalnych zasobów dziedzictwa i kultury współczesnej jako potencjału rozwojowego. Innowacyjne wykorzystanie dóbr kulturowych generuje impulsy do rozwoju gospodarczego regionu. Oddziaływanie tego obszaru na procesy rozwojowe będzie zależne od jakości i rangi oferty kulturowej, a przede wszystkim jej atrakcyjności dla odbiorców. Tworzenie aktywizującej oferty kulturowej będzie realizowane poprzez projekty o randze ponadregionalnej i międzynarodowej, integrację dziedzin z zakresu kultury, sieciowanie podmiotów związanych z kulturą i dziedzictwem oraz utrzymanie cykliczności wydarzeń tj. Indeks Kultury, Światowy Festiwal Polonijnych Zespołów Folklorystycznych. Wzrost dostępności i jakości zasobów kulturowych wzmocni promocję regionu oraz tożsamość regionalną.

Zakładane działania:

- realizacja projektów kulturowych o randze ponadregionalnej i międzynarodowej;
- integracja działań z przedsięwzięciami w obszarze przemysłów kultury, w szczególności przemysłu filmowego;
- inicjowanie i wspieranie procesów na rzecz tworzenia silnych marek kulturowych o znaczeniu ogólnopolskim i międzynarodowym;
- sieciowanie podmiotów zaangażowanych w tworzenie, ochronę, udostępnianie, popularyzację kultury oraz dziedzictwa kulturowego w celu integracji działań w obszarze kultury, w tym Indeksu Kultury jako cyklicznej konferencji i wydarzeń towarzyszących.

Infrastruktura kultury i zwiększenie atrakcyjności dziedzictwa kulturowego Województwo podkarpackie wyróżnia bogate dziedzictwo kulturowe regionu, które należy objąć należytą ochroną i racjonalnie wykorzystywać zasoby dla rozwoju województwa i budowania kapitału społecznego. Konieczne jest podejmowanie przedsięwzięć z zakresu ochrony obiektów zabytkowych i miejsc cennych kulturowo, nowych inwestycji infrastrukturalnych i modernizacji istniejących. Należy również podejmować adaptacje obiektów w celu tworzenia nowoczesnych produktów kulturowych i turystycznych z wykorzystaniem form cyfrowych i wirtualnych. Wagę ochrony zabytków oraz opieki nad zabytkami i ujęcia tych aspektów w strategii regionalnej wskazuje ustawa kierunkowa.

Zakładane działania:

- ochrona obiektów zabytkowych i miejsc cennych kulturowo jako element działań prorozwojowych i prospołecznych;
- restauracja i adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego, w tym przemysłowego, w celu tworzenia innowacyjnych produktów kulturowych i turystycznych;
- poprawa jakości, poszerzanie i budowa nowej infrastruktury kultury, m.in. poprzez realizację projektów adaptacyjnych, modernizacyjnych i technologicznych w instytucjach kultury;

– realizacja projektów digitalizacyjnych oraz informatycznych mających na celu ułatwienie i poszerzenie dostępu do kultury.

• **Program Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020**

Program Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020 został przyjęty uchwałą nr XLVI/876/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 kwietnia 2010 r.

Program zawiera zarówno syntetyczną charakterystykę zasobu dziedzictwa kulturowego (zabytków nieruchomych), prezentację działających na terenie województwa muzeów i zgromadzonych w nich zbiorów, z krótkim omówieniem placówek muzealnych, dla których Województwo Podkarpackie jest organizatorem, jak również wyznaczone cele strategiczne, wśród których Ochrona dziedzictwa kulturowego zajmuje ważne miejsce.

Wyszczególnione też zostały konkretne działania:

1. Rozpoznanie i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego w celu zgromadzenia informacji na temat cennych pozostałości po wielowiekowej i wielokulturowej historii.
2. Inwentaryzacja i ewidencja zabytków kultury materialnej i niematerialnej regionu.
3. Prowadzenie prac badawczo-naukowych związanych z dziedzictwem kulturowym województwa.
4. Popularyzacja wyników badań i wykorzystanie ich w zarządzaniu dziedzictwem kulturowym oraz w dziedzinach pokrewnych.
5. Rewaloryzacja materialnego dziedzictwa kulturowego województwa, ze szczególnym uwzględnieniem zabytków ruchomych i nieruchomych wraz z ich zabytkowym otoczeniem, wyposażenia, wystroju i kolekcji oraz układów urbanistycznych, ruralistycznych i zabytkowych zespołów budowlanych i parkowych.
6. Podejmowanie działań na rzecz fizycznej ochrony zabytków przed zagrożeniami.
7. Upowszechnianie wiedzy o znaczeniu i wartości dziedzictwa kulturowego poprzez inicjowanie i realizację programów edukacyjnych, szkoleniowych i promocyjnych.
8. Budzenie wrażliwości społecznej i kształtowanie postaw odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe województwa i jego przekazanie następnym pokoleniom w niezmienionej formie.
9. Ochrona tożsamości kulturowej mieszkańców województwa, poprzez położenie nacisku na tolerancję i pozyskiwanie wiedzy na temat różnorodności narodowo-etniczno-religijnej charakterystycznej dla terenów obecnego województwa podkarpackiego.
10. Aktywizacja społeczności lokalnych, organizacji pozarządowych i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie przejmowania zabytków i adaptacji ich na cele kulturalne umożliwiające poszanowanie ich pierwotnego charakteru.
11. Inicjowanie i realizacja projektów dotyczących pozamaterialnej sfery dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem działań zmierzających do integracji społeczności regionalnej województwa wokół kultywowania tradycji i popularyzowania odmienności kulturowej województwa.
12. Tworzenie parków kulturowych dla ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla lokalnej tradycji budowlanej i osadniczej.
13. Udostępnianie dziedzictwa kulturowego województwa poprzez realizację projektów mających na celu powstanie infrastruktury umożliwiającej jego prezentację i promocję, w tym tworzenie szlaków tematycznych obejmujących najcenniejsze i najważniejsze miejsca z punktu widzenia wartości historyczno-kulturowej. W innych celach strategicznych wskazano też szereg działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym m. in. rozwój muzeów, digitalizacja zbiorów, szereg działań promocyjnych, edukacyjnych i dokumentacyjnych odnoszących się nie tylko do szeroko pojętej kultury, lecz również ściśle w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego, a także rozwój turystyki w oparciu o obiekty zabytkowe.

• **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018-2021**

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018-2021 został przyjęty uchwałą nr LXI/966/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 24 września 2018 r. Program ten jest kolejną już aktualizacją Programu.

W Programie dokonano wyboru konkretnych priorytetów dokonany został po wcześniejszej gruntownej analizie zasobu dziedzictwa kulturowego w regionie. Analizie takiej poddano układy urbanistyczne, budowle sakralne, obiekty architektury rezydencjonalnej, obronnej i użyteczności publicznej, budownictwo drewniane i przemysłowe, zabytkowe zespoły zieleni i cmentarze, bogaty zasób dziedzictwa archeologicznego, zabytki ruchome (zgromadzone w zbiorach muzealnych oraz w obiektach sakralnych), jak również krajobraz kulturowy.

W Programie wyznaczono trzy priorytety wraz z kierunkami i działaniami.

Priorytet I Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Priorytet II Ochrona i zarządzanie dziedzictwem kulturowym jako czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

Priorytet III Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego oraz promocja i edukacja służące budowaniu tożsamości.

Działania wskazane do realizacji dotyczą m.in.:

- poprawy skuteczności ochrony i stanu zachowania dziedzictwa kulturowego,
- systematycznego wzmacniania i utrwalania tożsamości mieszkańców województwa,
- budowania wiedzy o zabytkach i efektywnego zarządzania tymi zasobami.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

GPONZ zgodny jest z dokumentami:

• **Strategia rozwoju gminy Medyka na lata 2016-2022**

Strategia rozwoju gminy Medyka na lata 2016-2022 została przyjęta uchwałą nr XVIII/112/15 Rady Gminy Medyka z dnia 15 grudnia 2015 r.

Strategia jest podstawowym dokumentem strategicznym określającym kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego gminy oraz warunki, które powinny ten rozwój zapewnić. Strategia wyznacza cele oraz identyfikuje obszary uznane za najważniejsze z punktu widzenia osiągnięcia tych celów, na których koncentrowane będą działania gminy.

W Strategii omówiono walory historyczno-kulturowe, w tym opisano historię gminy, obiekty wpisane do rejestru zabytków. Zostały przedstawione cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki działań. W obszarze dziedzictwa kulturowego można wskazać:

Cel operacyjny 1: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej, chodników, ścieżek rowerowych, siłowni zewnętrznych itp.

Cel operacyjny: Rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.

Cel operacyjny: Promocja gminy jako miejsca atrakcyjnego dla inwestorów, przedsiębiorców i turystów.

Cel operacyjny: Poprawa ładu przestrzennego w gminie.

Cel operacyjny: Dalsze podnoszenie jakości i poszerzanie oferty edukacyjnej, kulturalnej oraz sportowej.

Kierunki działań:

- Budowa drogi do kaplicy grecko-katolickiej w Lesznie;
- Zagospodarowanie placu wraz z budową parkingu przy Kościele w Medyce;
- Budowa ścieżek rowerowych wzdłuż Sanu i wokół dwóch żwirowni w miejscowości Torki;
- Wyznaczenie trasy turystycznej w rejonie byłych pól lagunowych na terenie miejscowości Siedliska;
- Promocja miejscowości Siedliska poprzez utworzenie tras turystycznych po obiektach dawnych bunkrów rosyjskich;

- Utworzenie Transgranicznego Ośrodka Wymiany Kulturalnej i Centralnego Gminnego Systemu Informacji Kulturalnej;
 - Budowa edukacyjnej ścieżki przyrody w miejscowości Siedliska;
 - Wytyczenie ścieżek rowerowych na terenie miejscowości Hurko;
 - Budowa ścieżek rowerowych oraz pieszych na terenie miejscowości Jaksmanice;
 - Wytyczenie ścieżek rowerowych na terenie miejscowości Hureczko;
 - Zagospodarowanie parku lipowego w miejscowości Jaksmanice (wykonanie alejek i ławek);
 - Zagospodarowanie do celów turystycznych fortów „Twierdzy Przemyśl” zlokalizowanych na terenie gminy Medyka;
 - Zagospodarowanie terenu ku czci pamięci lądowania samolotów wojskowych podczas I wojny światowej;
 - Wykonanie ogrodzenia cmentarza wraz z budową alejki w miejscowości Jaksmanice;
 - Renowacja i ogrodzenie starego cmentarza w miejscowości Siedliska;
 - Prace remontowo-konserwatorskie przy Zespole Kościelnym na terenie miejscowości Medyka;
 - Remont zabytkowego kościoła w miejscowości Jaksmanice wraz z budową parkingu;
 - Prace renowacyjne przy zabytkowym Kościele w miejscowości Torki;
 - Prace renowacyjne przy zabytkowym Kościele w miejscowości Medyka;
 - Prace renowacyjne przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na terenie miejscowości Medyka;
 - Prace renowacyjno-konserwatorskie przy kościele, zabytkowych kapliczkach, krzyżach przydrożnych i figurach cmentarnych na terenie miejscowości Leszno;
 - Prace renowacyjno-konserwatorskie przy zabytkowych kapliczkach, krzyżach przydrożnych i figurach cmentarnych na terenie gminy Medyka;
 - Prace renowacyjno-konserwatorskie przy Parku Dworskim wraz z budową sceny estradowej w miejscowości Medyka;
 - Prace renowacyjne w budynku Sędziówki w miejscowości Medyka;
 - Odnowienie i zabezpieczenie ceglanej studni fortecznej na terenie miejscowości Siedliska;
- Wykonanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla wszystkich miejscowości gminy Medyka;
- Budowa sceny estradowej wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu w miejscowości Hureczko;
 - Budowa sceny estradowej wraz z zagospodarowaniem przyległego terenu w miejscowości Torki;
 - Oznaczenie miejsc upamiętniających zagładę i eksterminację ludności na terenie miejscowości Medyka.

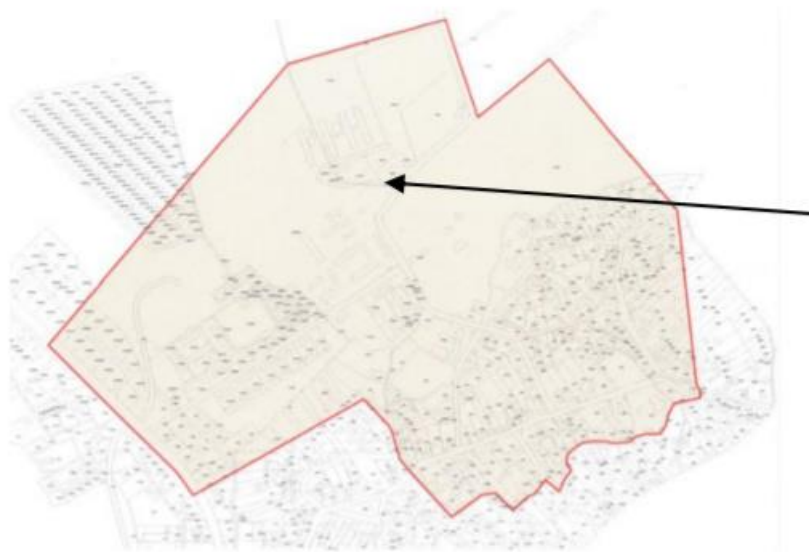
• Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Medyka na lata 2017-2023

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Medyka na lata 2017-2023 (LPR) został przyjęty uchwałą nr LVI/395/18 Rady Gminy w Medyce z dnia 02 maja 2018 r.

LPR jest programem wieloletnich działań zmierzających do wyprowadzenia obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysu oraz stworzenia warunków do ich dalszego rozwoju poprzez optymalne wykorzystanie endogenicznych uwarunkowań i wzmacnianie lokalnych potencjałów.

LPR wspiera realizację celów i działań sprecyzowanych w innych dokumentach planistycznych i strategicznych Gminy, wpływając na jej ożywienie gospodarcze, ekonomiczne oraz rozwój w sferze społecznej, kulturalnej i turystycznej.

Obszar rewitalizacji, to teren obejmujący obszar 86,31 ha tj. 0,86 km² (1,41 powierzchni gminy) czyli nie większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez 1367 osób (20,91%liczby mieszkańców gminy), czyli nie więcej niż 30% mieszkańców gminy. Wyznaczono zasięg rewitalizacji – gmina Medyka, miejscowość Medyka.

Rys. nr 1. Mapa obszaru rewitalizacji, źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Medyka na lata 2017-2023

Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji została określona następująco: W 2023 roku obszar rewitalizacji gminy Medyka będzie miejscem atrakcyjnym do zamieszkania, podejmowania aktywności zawodowej i spędzania czasu wolnego dla obecnych oraz przyszłych pokoleń mieszkańców. Odnowiona, przekształcona, nawiązująca do dziedzictwa historycznego, atrakcyjna i funkcjonalna przestrzeń dla mieszkańców oraz turystów. Oprócz przeznaczenia terenu do wypoczynku, rekreacji, spacerów oraz imprez plenerowych, przestrzeń wykorzystuje się do prowadzenia działań pobudzających aktywność i integrację społeczności.

Wyznaczone cele rewitalizacji oraz kierunki interwencji odpowiadają wcześniej zidentyfikowanym potrzebom i służą eliminacji bądź ograniczeniu negatywnych zjawisk na wyznaczonym obszarze rewitalizacji.

Celem nadrzędnym LPR jest: Poprawa jakości życia mieszkańców zdegradowanych obszarów gminy Medyka poprzez zminimalizowanie wysokiej koncentracji problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych.

Planowane zadania infrastrukturalne powiązane z ochroną dziedzictwa kulturowego w ramach LPR:

1. Zagospodarowanie parku w Medyce poprzez urządzenie oświetlenia, odnowę alejek, montaż ławek oraz koszy na śmieci, odnowienie drzewostanu.
2. Odbudowa zabytkowego muru (na pozostałej części wykonanie ogrodzenia kutego).
3. Zagospodarowanie budynku spichlerza na potrzeby użyteczności publicznej.

• Plan odnowy miejscowości

Obecnie obowiązują następujące plany:

1. **Plan Odnowy Miejscowości Hureczko na lata 2013-2020**, który został przyjęty uchwałą XXXIV/210/13 Rady Gminy Medyka z dnia 17 lipca 2013 r.
2. **Plan Odnowy Miejscowości Siedliska na lata 2013-2020**, który został przyjęty uchwałą XXXVI/225/13 Rady Gminy Medyka z dnia 29 października 2013 r.
3. **Plan Odnowy Miejscowości Jaksmanice na lata 2013-2022**, który został przyjęty uchwałą XXXVI/226/13 Rady Gminy Medyka z dnia 29 października 2013 r.
4. **Plan Odnowy Miejscowości Hurko na lata 2013-2022**, który został przyjęty uchwałą XXXVI/227/13 Rady Gminy Medyka z dnia 29 października 2013 r.

To dokumenty operacyjne, określające plan, strategię działań społeczno-gospodarczych, cele, priorytety i zasady wspierania zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Plany skupiają się na aspektach społecznych, ekonomicznych i środowiskowych tego rozwoju, w sposób zrównoważony.

Dokumenty mają charakter poznawczy, który służy szerokiemu i kompleksowemu rozpoznaniu obecnego stanu miejscowości i potencjału rozwoju w szerszej perspektywie. Stwarza także możliwości decyzyjne w sprawach podejmowania przedsięwzięć inwestycyjnych, które pozwalają na wcześniejsze podjęcie prac przygotowawczych dla planowanych działań w miejscowości, które pozwalają na wykorzystanie zasobów miejscowości i jej rozwój.

• Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Gmina Medyka posiada opracowany Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, który został opracowany w 2005 r.

Plan został wykonany zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

• Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Medyka

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Medyka zostało przyjęte uchwałą nr XXIII/167/2020 przez Radę Gminy w Medyce dnia 29 kwietnia 2020 r.

Studium jest narzędziem kształtowania polityki przestrzennej samorządu. Głównym zadaniem Studium jest określenie polityki przestrzennej gminy, wpisanej w politykę przestrzenną państwa oraz ogólnych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego gminy. Studium ma także za zadanie sformułowanie lokalnych uwarunkowań, celów i programów rozwoju, tym samym jest dokumentem wytyczającym ogólną politykę przestrzenną gminy i jednocześnie posiada charakter wytycznych do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

KIERUNKI I ZASADY OCHRONY DÓBR KULTURY

Na obszarze gminy Medyka występują obiekty architektury i budownictwa, parki, cmentarze i stanowiska archeologiczne ujęte w rejestrze zabytków oraz ujęte w wykazie obiektów zabytkowych. Wszystkie te obiekty podlegają ochronie z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane na obiektach zabytkowych wymagają zezwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Ochrona konserwatorska polegać ma na zabezpieczeniu wartości istniejących oraz przywracaniu obiektom walorów, które uległy zniszczeniu.

Celem zapewnienia właściwej ochrony istniejącej na obszarze gminy substancji zabytkowej wskazuje się następujące strefy jej ochrony w zależności od rangi i rodzaju obiektu zabytkowego:

1. Strefę „A” – pełnej ochrony konserwatorskiej. Strefa związana jest z obiektami wpisanymi do rejestru zabytków oraz stanowiskami archeologicznymi.

W obszarze gminy Medyka strefą „A” objęte są:

- w miejscowości Medyka: zespół dworski z parkiem krajobrazowym, zespół kościoła parafialnego rzym.-kat. bożnica, pozostałości zespołu zamkowego, szkoła murowana z k. XIX w.,
- w miejscowości Torki : cerkiew gr.-kat., szkoła mur. z pocz. XX w.,
- w miejscowości Leszno: kaplica gr.-kat., zespół cerkwi gr.-kat., szkoła mur. pocz. XX w.,
- w miejscowości Hureczko: park dworski, kościół rzymsko-katolicki, fort 13 „Łapajówka”,
- w miejscowości Hurko: zespół dworski z parkiem krajobrazowym, fortyfikacje twierdzy „Przemyśl” (szaniec „Hurko” A oraz szaniec „Hurko” B),
- w miejscowości Siedliska: zespół koszar, fortyfikacje twierdzy „Przemyśl” (fort W I „Salis Soglio”, fort XV „Borek”, bateria sprzężona Xva „Borek” oraz drogi forteczne.
- w miejscowości Jaksmanice: zespół cerkwi gr.-kat. (obecnie kościół),

2. Strefę „B” – ochrony zachowanych elementów zabytkowych. Strefa dotyczy wszystkich obiektów objętych strefą „A” oraz ujętych w wykazie zabytków budynków i budowli występujących w terenach osiedleńczych wraz z ich otoczeniem, a także cmentarzy.

3. Strefę „E” – ochrony ekspozycji obiektów zabytkowych. Są to przede wszystkim otwarte wglądy na obiekty zabytkowe z dróg. W miejscach dobrej widoczności obiektów zabytkowych z dróg wskazane jest urządzenie parkingów lub miejsc bezpiecznego zatrzymania pojazdu. Strefa „E” ochrony ekspozycji dotyczy obiektów zabytkowych objętych strefą „A” pełnej ochrony konserwatorskiej.

4. Strefę „K” – ochrony krajobrazu. Strefą „K” ochrony krajobrazu obejmuje się obiekty zabytkowe, do których stosują się strefy „A” i „E” oraz wszystkie cmentarze w obszarze gminy. Ochrona polega na zachowaniu występujących w otoczeniu obiektów zabytkowych wartościowych elementów krajobrazu i drzewostanu.

Strefy należy uwzględniać na każdym etapie zagospodarowania przestrzennego terenów obejmujących obiekty zabytkowe oraz terenów z nimi sąsiadujących, a w szczególności na etapie opracowania dla nich miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w oparciu o wnioski, opinie i wcześniejsze decyzje państwowej służby ochrony zabytków. Szczególnej uwagi wymaga uwzględnianie, w trakcie opracowania planów miejscowych oraz na etapie ich realizacji, stanowisk archeologicznych licznie występujących na obszarze gminy Medyka w terenach zabudowanych i projektowanych do zainwestowania, a także w obszarach rolnych.

• **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Medyka**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

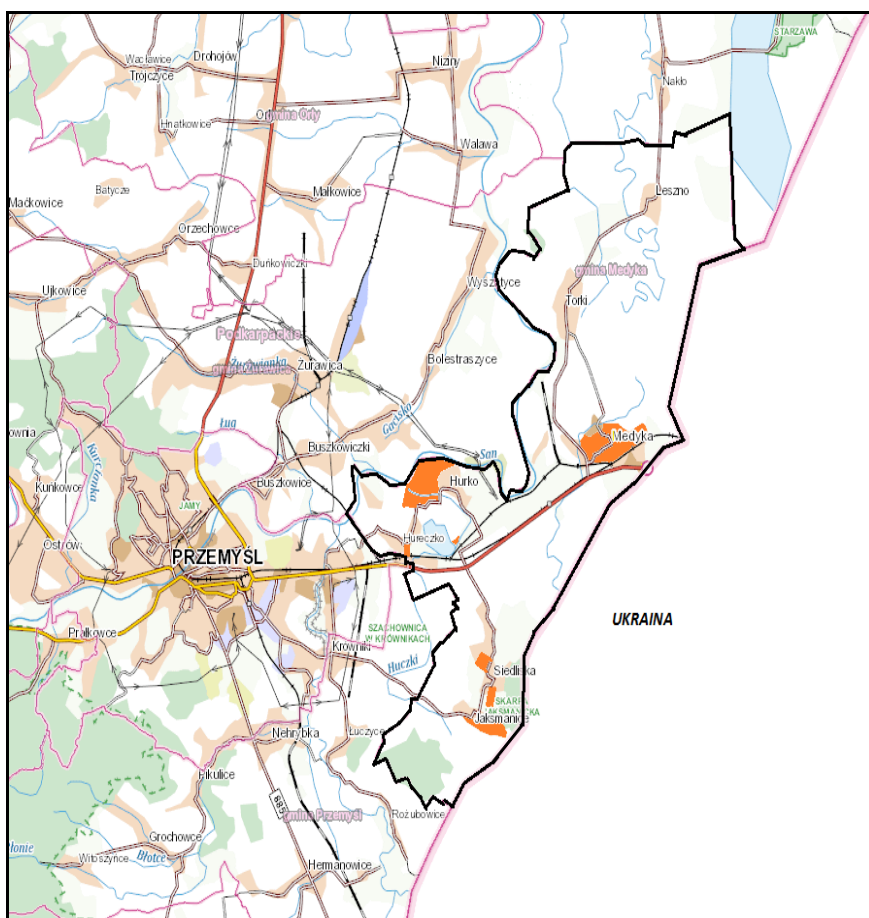
Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP. W planach w szczególności:

- 1) uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
- 4) uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych;
- 5) uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- 6) w zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z powyższym MPZP gminy Medyka jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Na terenie gminy Medyka obowiązuje obecnie 11 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (Tabela nr 1). Określają one obowiązkowe zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego.

Poniżej, na rysunku nr 2, przedstawione zostały obszary na terenie Gminy Medyka objęte obowiązującym MPZP.

– obszary na terenie Gminy Medyka objęte obowiązującym MPZP

Rys. nr 2. Obszary na terenie Gminy Medyka objęte obowiązującym MPZP

Tabela nr 1. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Medyka

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	UCHWAŁA RADY GMINY MEDYKA W SPRAWIE PRZYSTĄPIENIA DO SPORZĄDZENIA MPZP	UCHWAŁA RADY GMINY MEDYKA W SPRAWIE UCHWALENIA USTALEŃ MPZP	NR DZIENNIKA URZĘDOWEGO PUBLIKUJĄCEGO UCHWAŁĘ	WEJŚCIE W ŻYCIE MPZP
1	Medyka	Uchwała Nr XVIII/139/96 z dnia 15.07.1996 r.	Uchwała Nr XXIII/226/98 z dnia 30.04.1998 r.	Dz. Urz. Woj. Przem. Nr 10 poz. 117 z dnia 1.07.1998 r.	15.07.1998 r.
2	Jaksmanice	Uchwała Nr VII/67/95 z dnia 24.03.1995 r.	Uchwała Nr XXII/159/96 z dnia 20.12.1996 r.	Dz. Urz. Woj. Przem. Nr 4 poz. 58 z dnia 27.03.1997 r.	10.04.1997 r.
3	Siedliska	Uchwała Nr VII/67/95 z dnia 24.03.1995 r.	Uchwała Nr XXII/160/96 z dnia 20.12.1996 r.	Dz. Urz. Woj. Przem. Nr 4 poz. 59 z dnia 27.03.1997 r.	10.04.1997 r.
4	Siedliska	Uchwała Nr VII/67/95 z dnia 24.03.1995 r.	Uchwała Nr XXII/161/96 z dnia 20.12.1996 r.	Dz. Urz. Woj. Przem. Nr 4 poz. 60 z dnia 27.03.1997 r.	10.04.1997 r.

5	Hureczko	Uchwała Nr VII/69/95 z dnia 24.03.1995 r.	Uchwała Nr XXII/158/96 z dnia 20.12.1996 r.	Dz. Urz. Woj. Przem. Nr 4 poz. 57 z dnia 27.03.1997 r.	10.04.1997 r.
6	Siedliska	Uchwała Nr VII/68/95 z dnia 24.03.1995 r.	Uchwała Nr XXXV/240/98 z dnia 17.06.1998 r.	Dz. Urz. Woj. Przem. Nr 16 poz. 239 z dnia 31.08.1998 r.	15.09.1998 r.
7	Medyka	Uchwała Nr XXXI/218/98 z dnia 27.02.1998 r.	Uchwała Nr III/14/98 z dnia 18.12.1998 r.	Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 15 poz. 705 z dnia 20.07.1999 r.	5.08.1999 r.
8	Medyka	Uchwała Nr XXXI/3/2002 z dnia 26.03.2002 r.	Uchwała Nr III/24/2002 z dnia 16.12.2002 r.	Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 18 poz. 356 z dnia 15.03.2003 r.	29.03.2003 r.
9	Hurko	Uchwała Nr XXXIII/15.06 z dnia 26.04.2006 r.	Uchwała Nr VII/28/07 z dnia 27.02.2007 r.	Dz. Urz. Woj. Podk. Nr 25 poz. 709 z dnia 12.04.2007 r.	13.05.2007 r.
10	Hurko Hureczko	Uchwała Nr XLIV/336/10 z dnia 10.11.2010 r.	Uchwała Nr XXXI/193/13 z dnia 07.05.2013 r.	Dz. Urz. Woj. Podk. poz. 2427 z dnia 10.06.2013 r.	25.06.2013 r.
11	Medyka	Uchwała Nr XXIV/148/12 z dnia 30.10.2012 r.	Uchwała Nr XLI/258/14 z dnia 31.01.2014 r.	Dz. Urz. Woj. Podk. poz. 900 z dnia 07.03.2014 r.	22.03.2014 r.

5.2. Charakterystyka dziedzictwa kulturowego gminy Medyka ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu

Krajobraz kulturowy jest indywidualnym wizerunkiem miejsca, łączącym elementy przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z działalnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne – kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne – zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności, także związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa – które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Jego ochrona jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

5.2.1. Charakterystyka gminy

• POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Gmina Medyka jest to gmina wiejska, usytuowana we wsch. części województwa podkarpackiego, we wsch. części powiatu przemyskim. Od pñ. sąsiaduje z gminą Stubno, od pñd. z miastem i gminą Przemyśl, od zach. z gminą Żurawica, a od wsch. granica gminy przebiega wzdłuż granicy państwowej polsko-ukraińskiej. Na terenie gminy zlokalizowane jest towarowo-osobowe przejście graniczne pomiędzy Polską a Ukrainą. Siedziba gminy to Medyka. Gminę tworzy 7 sołectw: Hureczko, Hurko, Jaksmnice, Leszno, Medyka, Torki, Siedliska. Największymi obszarowo miejscowościami są: Medyka, Leszno i Torki.

• ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Obszar gminy położony jest w Dolinie Dolnego Sanu, który rozciąga się od Przemyśla aż po ujście Sanu do Wisły poniżej Sandomierza. Wzdłuż doliny Sanu biegnie ważny szlak komunikacyjny z Sandomierza

do Przemysła, współcześnie reprezentowany przez linie kolejową o znaczeniu międzynarodowym, która łączy Warszawę ze Lwowem, Kijowem i Odessą. Na płn. od Medyki rozpościera się Płaskowyż Tarnogrodzki, od pld. Płaskowyż Sańsko – Dniestrzański, którego fragment znajduje się na terytorium Polski. W kierunku pld.-zach. leżące między dolinami Sanu i Wiaru – Pogórze Przemyskie. Znaczna jej część obejmuje obszar zwany „Bramą Przemyską”.

Lasy w gminie występują w pld. jej części i zajmują niewielką enklawę.

Gmina leży w dorzeczu Sanu w obrębie zlewni Wisły. Rzeka San przepływa wzdłuż płn. i zach. granicy gminy. Przez obszar gminy płyną nieliczne potoki, które zasilane są głównie wodami opadowymi i roztopowymi. Na obszarze gminy występują również akweny wody stojącej w postaci niewielkich stawów w zespołach podworskich oraz w wyrobiskach po żwirowych.

Na terenie gminy występują następującego formy ochrony przyrody:

- liczne pomniki przyrody – 39 drzew pomnikowych (dęby, jesiony, platany, kasztanowce). Większość drzew pomnikowych występuje w ogrodach i parkach podworskich.
- użytek ekologiczny – Starorzecze w Hurku, uznany w 2002 r., o powierzchni 0,86 ha, jest to pozostałość ekosystemu mająca znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowisk
- rezerwat przyrody – Skarpa Jaksmanicka, uznany w 1991 r., o powierzchni 1,93 ha. Rezerwat obejmuje jedną z nielicznych w Polsce kolonii lęgowych tego gatunku.

• KULTURA I TURYSTYKA

Działalnością kulturalną w gminie zajmuje się aktywnie **Gminne Centrum Kulturalne w Medyce**, który posiada swoje siedziby w Medyce, Torkach, Lesznie, Jaksmanicach i Hurku. Centrum w ramach swojej działalności organizuje spotkania i imprezy okolicznościowe: rocznice uchwalenia Konstytucji 3 Maja, Odzyskania Niepodległości, Dzień Dziecka, Dzień Matki, Dzień Babci, Dzień Dziadka, „Andrzejki”, „Mikołajki”, „Walentynki”, wieczory kolęd, gry, zabawy i konkursy. Ponadto organizuje dla dzieci wycieczki piesze, rowerowe, autokarowe, ogniska i kuligi dla dzieci, zwiedzanie „Arboretum”, „Fortów w Jaksmanicach”. W miejscowościach Torki i Leszno w budynkach biblioteki znajdują się świetlice, w których odbywają się różne imprezy artystyczne i okolicznościowe przy udziale społeczności lokalnej.

Przy Centrum bardzo prężnie działa Medyckie Koło Gospodyń Wiejskich i taneczny zespół artystyczny.

Aktywnie działa także **Gminna Biblioteka Publiczna w Medyce** wraz z filiami bibliotecznymi. Od 2019 r. biblioteka mieści się w zabytkowym budynku tzw. sędziówki w zespole dworsko-parkowym.

Na terenie gminy istnieje zespół instrumentalno-wokalny „Przymierze” zaangażowany w rozwój kulturalny swojego regionu, młodzieży i dzieci z ruchu „oazowego” Światło Życie, działającego przy kościele parafialnym w Medyce. W Lesznie, przy świetlicy wiejskiej, działa Zespół Młodzieżowy „Promyk”.

Szerzeniem kultury w gminie zajmują się także:

- **Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Medyckiej** – celem stowarzyszenia jest: aktywizowanie i inspirowanie środowiska lokalnego, promowanie gminy Medyka i jej mieszkańców, wspieranie rozwoju kulturalnego, oświatowego i religijnego, inicjowanie i wspieranie działań na rzecz profilaktyki zdrowotnej i problemów społecznych, podejmowanie działań służących ochronie przyrody, pozyskiwanie środków na działalność dostępnych funduszy pomocowych, prowadzenie działalności charytatywnej, opieka nad miejscami pamięci narodowej i podtrzymywanie pamięci rodu Pawlikowskich z Medyki.
- **Stowarzyszenie „Integracja – Siedliska”** – zajmuje się upowszechnianiem i organizowaniem kultury fizycznej i sportu wszystkich mieszkańców w oparciu o udział własny oraz pomoc organizacyjną i materialną jednostki samorządu terytorialnego. Organizuje także różne działania na rzecz rozwoju wsi, kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji.
- **Stowarzyszenie Mieszkańców Wsi Torki „Nie tylko dla siebie”** – Stowarzyszenie działa od 2001 r., ma charakter koła gospodyń wiejskich, współpracuje ze Szkołą Podstawową, Gminnym Ośrodkiem Kultury w Torkach i Urzędem Gminy Medyka. Stowarzyszenie organizuje czas mieszkańcom Torek i pobliskich miejscowości. Jest także inicjatorem różnych przedsięwzięć na terenie miejscowości.

Hucznie w gminie obchodzone są **dożynki**. Jest to ludowe święto połączone z obrzędami dziękczynnymi za ukończenie żniw i prac polowych. Tradycyjnie dożynki obchodzone są na koniec lata. Święto poświęcone jest zbiorom zbóż, w czasie którego dziękowano bogom za plony i proszono o jeszcze lepsze w przyszłym roku. W trakcie imprezy prezentowane są piękne wieńce dożynkowe w trakcie korowodu dożynkowego, przekazywany jest chleb ze zbóż oraz przygotowywane są regionalne przysmaki przez sołectwa gminy. Imprezie towarzyszą zabawy taneczne, występy zespołów folklorystycznych oraz koncerty.

Ciekawym corocznym wydarzeniem odbywającym się w gminie jest **kiermasz produktów i kultury gminy Medyka**. Na kiermaszu promowane są lokalne produkty i wyroby miejscowych i zagranicznych podmiotów gospodarczych. Promowana jest lokalna historia.

Walory krajobrazowe pld. części gminy stwarzają możliwości dla rozwoju bazy wypoczynku weekendowego. Obiekty kulturowe o znaczeniu przyrodniczym i historycznym na terenie gminy, w tym obiekty forteczne, stanowią ważne elementy dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponad regionalnym i są szansą dla rozwoju turystycznego gminy ukierunkowanego na turystykę poznawczą i edukacyjną. Przez teren gminy Medyka przebiega także „Szlak architektury drewnianej” o długości 67 km. Prowadzi z Przemyśla przez Radymno w kierunku przejścia w Korczowej, następnie drogami lokalnymi przez Stubno do Medyki. Na trasie znajduje się kilka obiektów o wyjątkowych walorach, ukazując wielką różnorodność form cerkiewnej architektury drewnianej. Przez teren gminy przebiega także szlak czarny prawobrzeżny „szlak forteczny Twierdzy Przemyśl” oraz „forteczna trasa rowerowa Twierdza Przemyśl”.

5.2.2. Zarys historii obszaru gminy

Osadnictwo na terenie gminy Medyka istniało już prawdopodobnie w okresie paleolitu (ok. 30 000 tysięcy lat p.n.e.), o czym świadczą ślady obozowisk człowieka na tym terenie. Prace archeologiczne dostarczyły wielu materiałów w postaci popielnic i przedmiotów z krzemienia oraz brązu. Z późniejszych epok pochodzą takie znaleziska jak siekiery, topory, groty strzał i oszczepów.

Rys historyczny poszczególnych miejscowości gminy:

• Hureczko

Data powstania miejscowości nie jest znana. Jednak wiadomo, że miejscowość istniała już w XIV w. W miejscowości istniało lotnisko. Zostało założone podczas pierwszego oblężenia Twierdzy Przemyśl w jesieni 1914 r. Zajmowało ono łąki wsi Hureczko znajdujące się na przedpolach baterii fortecznej nr 13 „Łapajówka”.

Z lotniska w Hureczku wykonano dnia 23 listopada 1914 r. pierwszy w historii lot pocztowy. Lotnisko zostało przejęte 31 października 1918 r. przez polską załogę i stało się drugim polskim lotniskiem. Użytkowane było do końca II wojny światowej, później zaprzestano jego użytkowania i zburzono zabudowania, obecnie jego teren zajmują uprawy.

• Hurko

Data powstania Hurka nie jest znana. Wiadomo jednak, że miejscowość istniała już od XIV w. jako siedziba szlachecka. Historycy uważają, że Hurko zostało założone przez Kniaziów Hurkonów.

Na pocz. XVII w. głośno było o Hurku z powodu walk chłopskich z wyzyskiem feudalnym. Tak jak nieznana jest data powstania wsi, tak samo nie wiadomo kiedy powstała pierwsza świątynia. Pierwsza wzmianka o istnieniu cerkwi pochodzi z 1510 r. Była to cerkiew pw. Opieki Matki Bożej. W XVIII w. funkcjonowała inna nazwa miejscowości, Hurko Wielkie przy którym powstał przysiółek, a później oddzielna wieś Hureczko, zwana wówczas Hurko Małe. Istniejąca tam do lat 60-tych drewniana cerkiew pw. Podwyższenia Krzyża Świętego została zbudowana w 1716 r. Pierwszy kościół rzymsko-katolicki zbudowała w 1908 r. Jadwiga Skarbek – Borowska, dziedziczka Hurka. Stał on się kościołem filialnym parafii Medyka. Hurko dzięki pielgrzymce hrabiny Borowskiej do Watykanu, otrzymało certyfikat z błogosławieństwem papieża Piusa X. Na pocz. XX w. w Hurko mieszkało 685 grekokatolików i 49 rzymsko-katolików.

W końcu XIX w. rozpoczęto budowę pierścienia fortów wokół Przemyśla. Fort nr XIV wybudowano na wsch. krańcu Hurka. Miał on za zadanie bronić Bramy Przemyskiej od wsch. między Sanem, a wzgórzami

medycznymi Po wybuchu I wojny światowej, ludność Hurka została ewakuowana do Dynowa i Drohobyczki, gdyż Hurko znajdowało się w obrębie austriackiej Twierdzy Przemyśl. W miejscowości okopane były trzy ciężkie działa armatnie. Zdobytą Twierdzę Przemyśl przez Rosjan w dniu 3 września 1915 r., zwiedzał car Rosji Mikołaj II wraz ze swym sztabem.

• Jaksmanice

Jaksmanice istniały już w XV w. Jednak odkryte ślady osadnictwa przedhistorycznego świadczą o bardzo wczesnym pobycie człowieka na tym terenie.

Wieś często zmieniała właścicieli. W 1772 r. od rządu austriackiego na licytacji nabył je hrabia Ignacy Cetner. W 1921 r. wieś liczyła 185 domów i 1023 mieszkańców (946 grekokatolików, 24 katolików, 53 Żydów).

Przed II wojną światową część gruntów należała do księżnej Lubomirskiej, mieszkającej w pałacu na Bakończycach, a znaczna część do cerkwi. W imieniu księżnej zarządzał ekonom z Dziewięczyc (obecnie na Ukrainie). Dwór, w którym mieszał, znajdował się w pobliżu kościoła, był drewniany i kryty gontem. Obecnie jest tam gospodarstwo, przy którym zachowały się resztki dworskiego sadu.

We wsi znajdowała się cerkiew parafialna, początkowo drewniana, później w 1901 r. zbudowano murowaną, która choć bez wyposażenia, zachowała się do dziś. Obok niej stoi drewniana dzwonnica z XIX w. Jak podaje „Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich” uposażenie proboszcza w obu wsiach wynosiło 101 morgów roli i 13 morgów łąk. Istniał zwyczaj chowania proboszczów i zasłużonych mieszkańców wsi blisko świątyni, natomiast pozostałych w głębi cmentarza leżącego tuż koło kościoła. Nowy cmentarz w Jaksmanicach założono po II wojnie światowej. Plebania była drewniana, obok niej stały potężne stodoły i stajnia (obecny budynek klubu).

W Jaksmanicach istniała rzymsko-katolicka kaplica dla rodzin polskich, która uległa zniszczeniu. Kościół w Jaksmanicach był filialny, podlegał parafii Hurko.

W Jaksmanicach istniała czytelnia publiczna im. M. Kaczkowskiego, która w 1905 r. liczyła 60 członków oraz dwuklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, licząca w 1928 r. 123 dzieci. W jej pobliżu posadzono lipy na cześć zniesienia pańszczyzny w 1848 r. Zachowały się one do dziś.

We wsi zachowały się także ruiny fortyfikacji zewnętrznego pierścienia twierdzy przemyskiej.

• Leszno

Miejscowość Leszno (dawniej Pożdziacz) wzmiankowana jest po raz pierwszy w dokumencie z 1589 r., jako wyznaczona do dostarczania podwód dla Przemyśla. Parafia istniała tu od XVI w. Proboszcz cerkwi św. Bazylego w Pożdziaczu wymieniany jest w dekrete sądu trybunalskiego w Lublinie z 1614 r.

W 1777 r. we wsi wzniesiono drewnianą cerkiew, która przetrwała do dzisiaj i stanowi cenny zabytek architektoniczny.

Po II wojnie światowej podczas akcji „Wisła” wysiedlono ze wsi ludność pochodzenia ruskiego, w miejsce której osiedlili się tutaj repatrianci ze wsi Radochońce (powiat mościski) oraz ludność wsi Borownica (gmina Bircza). Część wysiedlonej ludności powróciła jednak do miejscowości po 1956 r.

W 1979 r. zarządzeniem Ministerstwa Administracji zmieniono nazwy 120 miejscowości w Polsce pld.-wsch. Wśród nich znalazł się Pożdziacz, który otrzymał nazwę Leszno. Stare nazwy przywrócono w 1981 r. wszystkim miejscowościom z wyjątkiem Pożdziacza, który na życzenie mieszkańców pozostał Leszmem.

• Medyka

Ludność z terenu Medyki znalazła się w czasach Imperium Romanum pod wpływami prowincjonalnej kultury rzymskiej, o czym świadczą ożywione kontakty handlowe z kupcami Imperium, czego dowodem są znalezione na terenie Medyki rzymskie monety z czasów panowania cesarzy Antoniusa Piusa, Hadriana, Galiena oraz złoty medalion z podobizną cesarza Walensa z IV w.

Pierwsza historyczna wzmianka o Medyce pochodzi z 1403 r., a sama nazwa osady najprawdopodobniej wywodzi się od słowa „med” z języka ruskiego, co oznacza miód. Z niego to właśnie słynęły medyckie lipowe lasy, w których okoliczna ludność zakładała barcie.

W XV w. Medyka posiadała drewniany gród - zamek, w którym częstym gościem był Władysław Jagiełło, odpoczywający tutaj w drodze z Krakowa na Ruś.

Medyka w XVI w. należała do jednego z sześciu kluczy, na jakie podzielone były dobra starostwa przemyskiego. Klucz medycki otoczony był od wsch. kluczem mościckim, od zach. kluczem przemyskim, od pld. kluczem dziewięczym i składał się z podwójnej grupy wiosek po obu stronach Sanu. W pierwszej grupie znalazły się: Medyka – jako centrum klucza, Buców, Poździacz, Szechynie, Torki, w drugiej: Batycze, Darowice, Maćkowice, Małkowice i Witoszyńce.

W 1772 r. Medyka w wyniku pierwszego rozbioru Polski znalazła się pod zaborem austriackim, wchodząc w skład cyrkułu ze stolicą w Przemyśle. W tym to roku właścicielami wsi stali się Antoni i Zofia Lubomirscy. Po nich właścicielami byli Głogowscy, w 1809 r. Medykę zakupił Józef Benedykt Pawlikowski. W rękach tego rodu miejscowość pozostała do 1939 r., stając się zarazem ważnym ośrodkiem kultury polskiej. Za sprawą Pawlikowskich Medyka była znana nie tylko w Galicji, ale także w Europie. Dwór medycki stał się ostoją polskiej myśli patriotycznej i gościł wiele znaczących osobistości. Ścierały się w nim różne poglądy dotyczące najważniejszych dla kraju spraw. Ludność Medyki czynnie brała udział we wszystkich ważniejszych zrywach narodowych, jakie miały miejsce w XIX w.

W 1848 r. przez Medykę przeszły wojska rosyjskie kierujące się na Węgry, gdzie wybuchły walki narodowowyzwoleńcze. Dwór Pawlikowskich zamieniono wówczas na szpital wojskowy.

Pawlikowskich, z racji zamiłowań do kultury i sztuki, zwano „Medyceuszami” spod Przemyśla. Sponsorowali oni szczególnie uzdolnioną młodzież galicyjską. Zapraszali do Medyki znanych artystów i gromadzili pamiątki narodowe i dzieła sztuki. Dzięki nim przetrwały do dziś widoki medyckiego dworu, parku, oranżerii i jeziora.

• Siedliska

Pierwsze wzmianki na temat Siedlisk pochodzą z 40-tych lat XV w. W początkach osadnictwa na tym terenie ludność była narażona na najazdy Tatarów. Podobno ludzie ze wsi chronili się w lesie, a z czasem osiedlili się na stałe. Stąd wzięła się nazwa Siedliska.

Wieś wchodziła w skład dóbr koronnych starostwa przemyskiego. Po 1772 r. sprzedane przez rząd austriacki w prywatne ręce, były kolejno własnością Cetnerów, Czartoryskich i Lubomirskich. Znajdował się tu folwark, który był własnością Lubomirskich. Położony był na tak zwanej „Długiej Łozie” – łąki i pola, gdzie obecnie stacjonuje jednostka wojskowa.

We wsi istniała filialna cerkiew grekokatolicka z kamienia pw. Opieki NMP. Po jej zburzeniu kamień wykorzystano do utwardzenia drogi. W 1917 r. wybudowano nową, drewnianą, która przetrwała do 60-tych lat. Do dziś na jej miejscu pozostała niewielka kapliczka, pod którą znajduje się grób jednego z mieszkańców dworu (obok domu nr 36). Na cmentarzu znajdował się rodzaj kaplicy, tzw. „truparnia”, gdzie umieszczano zwłoki ludzi, którzy popełnili samobójstwo.

W 1921 r. wieś liczyła 132 domy i 799 mieszkańców (717 grekokatolików, 49 katolików i 33 Żydów).

W miejscowości znajdowała się czytelnia Proświty, która w 1905 r. liczyła 50 członków. Pełniła rolę domu ludowego, tu skupiało się życie towarzyskie wsi. We wsi istniała dwuklasowa szkoła z ukraińskim językiem nauczania, licząca w 1928 r. 105 dzieci, 2 nauczycieli. We wsi swoje warsztaty mieli szewc, kowal i stolarze. Sklepy prowadzone były przez Żydów.

W czasie II wojny światowej wielu mieszkańców zesłano na Syberię. W 1944 r. władze polskie i radzieckie podpisały umowę o wymianie ludności. Z dawnego powiatu przemyskiego wysiedlono blisko 65 tysięcy osób, głównie narodowości ukraińskiej. Kolejne wysiedlenia w ramach akcji „Wisła” objęły następne dziesiątki tysięcy. Wysiedlenia te nie ominęły mieszkańców Siedlisk i Jaksmanic. Wysiedleńcy otrzymywali 5 tysięcy rubli, za co mogli zakupić dom. Akcja była zorganizowana, wszyscy otrzymywali przydział do konkretnej miejscowości. Na ich miejsce przyjechali osiedleńcy między innymi z Rokietnicy (Skupień, Łapa, Strzelec) i z Radochoniec. Po wojnie z rdzennych mieszkańców zostało tylko 7 rodzin, były to rodziny mieszane – polsko-ukraińskie.

W czasie II wojny światowej żołnierze I Armii Wojska Polskiego rozbroili się, przebrali w cywilne ubrania i podobno w lesie koło Siedlisk, w tzw. „Kątach” zakopali sztandary wojskowe. Stąd udali się w kierunku Węgier.

• Torki

Miejscowość Torki znana była już w XVI w. z istniejącego portu rzecznego, w którym składowano sól (tzw. Skład Solny), sprowadzaną z kopalni drohobyckich. Stąd transportowana była Sanem i Wisłą do Gdańska (rocznie 6000 beczek).

W 1605 r. mieszkańcy Torek zasłynęli z walki z uciskiem feudalnym. Prowadzili ją chłopci przeciwko królewskim dzierżawcom, którymi byli Potoccy i stolnik przemyski Samuel Trojecki. Sprawa dotarła aż na dwór królewski, Zygmunt III Waza stanął w obronie uciskanych.

W Torkach w 1657 r. obozowały wojska księcia Siedmiogrodu – Jerzego II Rakoczego, który najechał na Polskę. Połączyły się one tutaj z wojskami kozackimi pod dowództwem płk Antona Zdanowicza i wspólnymi siłami, pustosząc okoliczne tereny (Przemyśl), ruszyły na Warszawę.

Miejscowość należała kiedyś do klucza medyckiego dóbr starostwa przemyskiego, a jej mieszkańcy mieli obowiązek dozorować stadninę królewską w Medyce. Później Torki wchodziły w skład medyckich dóbr Pawlikowskich. Torki, podobnie jak Poździacz (obecnie Leszno), były przed wojną zamieszkane niemal wyłącznie przez Ukraińców. Większość z nich została wywieziona do ZSRR w 1945 r. nielicznych pozostałych (177 osób) wysiedlono podczas akcji „Wisła” na przełomie kwietnia i maja 1947 r., część wróciła w rodzinne strony po 1956 r.

5.3. Dziedzictwo materialne gminy Medyka

Procesy osadnicze i rozwój przestrzenny gminy znacząco wpłynęły na stan zachowania i występowanie niektórych rodzajów obiektów i zespołów zabytkowych. Do obszarów o najwyższych wartościach krajobrazowych należą, zarówno obszary o krajobrazie gminnym, jak i otwartym. W tej części przedstawiono kilka najbardziej charakterystycznych i najcenniejszych obiektów znajdujących się w gminie Medyka.

Do najbardziej wartościowych obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy Medyka należą:

• OBIEKTY SAKRALNE

Cerkiew grekokatolicka parafialna pw. Opieki NMP, ob. kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Narodzenia NMP, Jaksmanice

Zdjęcie nr 1. Cerkiew grekokatolicka parafialna pw. Opieki NMP, ob. kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Narodzenia NMP, Jaksmanice

We wsi wzmiankowana już w XV w., w poł. XIX w. znajdowała się we wsi drewniana cerkiew parafialna, która pod koniec XX w. została zniszczona. Jedyne śladem jest drewniana dzwonnica. Nowa świątynia została wybudowana w 1901 r. i działała do 1947 r., po czym została zamknięta na kilkanaście lat. W 1982 r. świątynia przeszła prace remontowe i porządkowe.

Cerkiew usytuowana jest w cyplu w pld.-wsch. części wsi. Wokół cerkwi, do której prowadzą z drogi schody, na stokach wzniesienia nieczynny cmentarz grekokatolicki. Postawę cypla porasta starodrzew.

Cerkiew w kształcie krzyża łacińskiego, orientowana, z poszerzeniem skrzyżowania ramion, z wydłużonym prezbiterium zamkniętym trójbocznie, do którego przylegają pastoforia. Budowla wolnostojąca, na niewielkim cokole, trójczłonowa. Wertykalnymi akcentami są baniaste, ośmiosegmentowe kopuły, oparte na wysokich ośmiobocznych tamburach. Zbudowana z cegły maszynowej, związanej zaprawą wapienną. Dach i kopuły kryte ocynkowaną blachą.

Stan zachowania obiektu – bardzo dobry.

Dzwonnica przy kościele rzymsko-katolickim parafialnym pw. Narodzenia NMP, Jaksmanice

Zdjęcie nr 2. Dzwonnica przy kościele rzymsko - katolickim parafialnym pw. Narodzenia NMP, Jaksmanice

Dzwonnica prezentuje typ dzwonnicy o ścianach zwężających się ku górze, bez wyraźnych cech stylowych. Dzwonnica usytuowana jest na pñ. -zach. krańcu wzniesienia, tuż przy krawędzi zbocza.

Dzwonnica konstrukcji słupowej, wspartej na okazałych podwalinach spoczywających na granitowych głazach. Dach kryty papą położoną na deskowaniu. Założona na rzucie zbliżonym do kwadratu. Jednokondygnacyjna, nakryta dachem brogowym, tworzącym dość wydatny okap. Drewniana oszalowana gontami, posadowiona na drewnianych podwalinach położonych na kamiennych głazach. Nakryta dachem czterospadowym pokrytym gontem.

Stan zachowania obiektu – dobry.

Cerkiew grekokatolicka pw. Św. Bazylego Wielkiego, ob. kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, Leszno

Zdjęcie nr 3. Cerkiew grekokatolicką pw. Św. Bazylego Wielkiego, ob. kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, Leszno

Wieś wzmiankowana po raz pierwszy w 1589 r. Z kolejnej daty – 1614 r., wynika, że w miejscowości znajdowała się cerkiew parafialna. Obecna została wzniesiona w 1737 r., o czym świadczy napis na belce nad zach. wejściem, który został zniszczony w trakcie remontu w latach 80-tych XX w.

Kościół usytuowany jest w centralnej części wsi. Działka zbliżona jest do trapezu, ogrodzona współczesną metalową siatką. W zach. części zachował się starodrzew, w centralnej części działki kościół.

Budowla orientowana, z sanktuarium skierowanym na wsch. Założona na planie krzyża, z kwadratową nawą, prostokątnym, trójbocznie zamkniętym sanktuarium i tej samej szerokości kwadratowym babińcem. Bryła trójdzielna, z wyraźną dominantą wertykalno-cebulastą, ośmiopółową kopułą na ośmiobocznym tamburze, osadzony na wysokim prostopadłościennym masywie korpusie nawy, zwieńczoną obudowaną latarnią z cebulastym hełmem zakończonym krzyżem. Sanktuarium i babiniec pokryte dachami siodłowymi, o tym samym poziomie kalenicy. Cerkiew drewniana, konstrukcji zrębowej, szalowana pionowo ułożonymi deskami. Dach pierwotnie kryty gontem, obecnie miedzianą blachą.

Wyposażenie – cztery tonda z przedstawieniami Ewangelistów, mosiężna chrzcielnica w płu. kryłosie.

Stan zachowania obiektu – bardzo dobry.

Cerkiew – kaplica liturgiczna, grekokatolicka pw. Trójcy Świętej, ob. cerkiew parafialna, Leszno

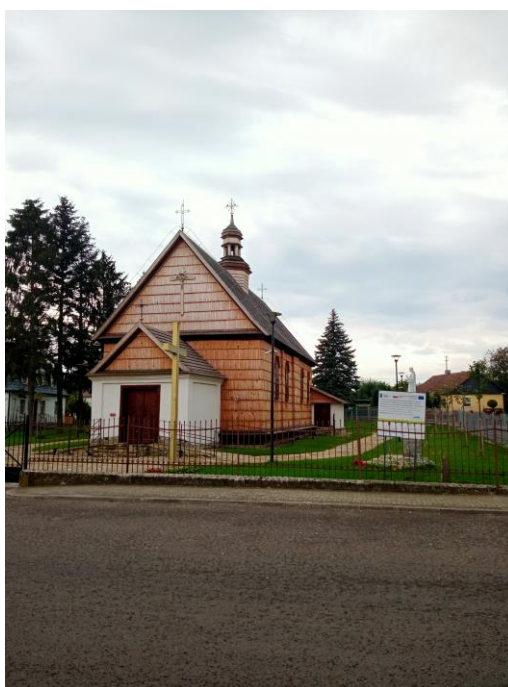
Zdjęcie nr 4. Cerkiew – kaplica liturgiczna, grekokatolicka pw. Trójcy Świętej, ob. cerkiew parafialna, Leszno

Cerkiew wybudowana jako kaplica liturgiczna w 1858 r., opuszczona po 1947 r. została wyremontowana i rozbudowana w latach 1991-1993. Kaplica usytuowana jest ku zach., na płn.-zach. skraju wsi, na płaskim terenie, zadrzewionym nieregularnie. W płn.-zach. części placu domkowa kapliczka, pomiędzy nimi nieoznakowane mogiły.

Kaplica zbudowana z drewna świerkowego i sosnowego, o konstrukcji dwubryłowej, zrębowej. Kaplica na planie wydłużonego prostokąta, nieznacznie przewężonego w nowo dobudowanej części, zamknięta trójbocznie w sanktuarium. Nawa i prezbiterium o jednakowej szerokości przykryte blaszanym dachem o jednej kalenicy. Na środku kalenicy znajduje się wieżyczka na sygnaturkę. Przed nawą węższy i niższy przedsionek a przed nim obszerne zadaszenie chroniące przed deszczem. Podwaliny cerkwi osłonięte szerokim ochronnym okapem z blachy.

Stan zachowania obiektu – bardzo dobry.

Kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła, Medyka

Zdjęcie nr 5. Kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła, Medyka

Drewniany kościół wzniesiony został w latach 1607-1608, współcześnie z fundacją parafii przez króla Zygmunta III Wazę. Obecna forma kościoła różni się od pierwotnej postaci, którą uzyskano w wyniku gruntownej przebudowy świątyni w 1850 r. Rozbudowa zainicjowana była przez Jana Gwalberta Pawlikowskiego i polegała na przedłużeniu nawy w kierunku zach., rozbudowy przybudówek, powiększenia otworów okiennych oraz zmiany wystroju wnętrza. Przedłużenie nawy wymusiło przesunięcie dotychczas przylegającej do zach. ściany kościoła wieży – dzwonnicy w inne miejsce, obok kościoła. Kościół ponownie odnawiany w 1900 r., zyskał neobarokowy wystrój malarski wnętrza. Ostatni większy remont kościół przeszedł w latach 80-tych XX w.

Kościół usytuowany jest w pld. części wsi, w sąsiedztwie cmentarza parafialnego. Plac kościelny na planie zbliżonym do prostokąta, otoczony starodrzewem.

Kościół wzniesiony z drewna w konstrukcji zrębowej, na kamiennym podmurowaniu. Ściany z ociosanych na kant bierwion, wzmocnione lisicami, pokryte gontem, w przyziemiu osłonięte fartuchem. Zakrystia, składziki i kruchta murowane, kryte gontem. Wieżba dachowa konstrukcji krokwiowo-płatwiowej. Wieżyczka na sygnaturkę konstrukcji słupowo-zastrzałowej. Prezbiterium na rzucie prostokąta, od wsch. zamknięte trójbocznie z dostawionymi po bokach niższymi przybudówkami mieszczącymi zakrystię

i składziki. Korpus nawowy na rzucie wydłużonego prostokąta, trójnawowy, znacznie szerszy od prezbiterium. Od zach. do korpusu przylega kruchta na rzucie zbliżonym do kwadratu. Prezbiterium i korpus nawowy tej samej wysokości, nakryte osobnymi dachami, różnej wysokości. Dach nawy wyższy, dwuspadowy, od zach. i wsch. zamknięty trójkątnymi szczytami. Dach nad prezbiterium dwuspadowy od wsch. zamknięty trójkątnym szczytem. Na kalenicy dachu korpusu nawowego sześcioboczna wieżyczka na sygnaturkę z latarnią zwieńczoną cebulastą kopułką. Zakrystia i składzik niższe od ścian kościoła, nakryte dachami dwuspadowymi. Dachy i wieżyczka na sygnaturkę kryte gontem.

Wyposażenie głównie współczesne, wykonane w 2 poł. XX w. Na uwagę zasługują późnobarokowe feretrony oraz szaty, sprzęty i naczynia liturgiczne z XVIII-XIX w.

Stan zachowania obiektu – bardzo dobry – obiekt odrestaurowany w 2018 r.

Dzwonnica przy kościele parafialnym pw. św. Piotra i Pawła, Medyka

Zdjęcie nr 6. Dzwonnica przy kościele parafialnym pw. św. Piotra i Pawła, Medyka

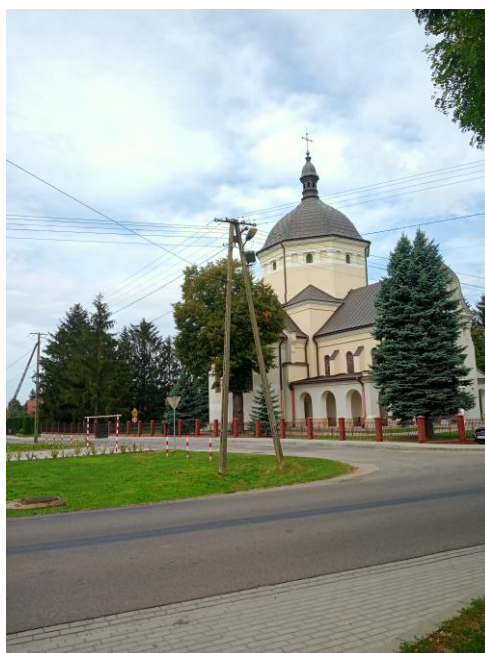
Drewniana dzwonnica została wzniesiona w latach 1607-1608, współcześnie z drewnianym kościołem. Pierwotnie usytuowana była przy zach. ścianie kościoła stanowiąc z nim jednorodną bryłę. W 1850 r., w trakcie gruntownej przebudowy i rozbudowy kościoła dzwonnica została przeniesiona na obecne miejsce, obok kościoła. W niemal niezmienionej formie przetrwała do chwili obecnej. W latach 80-tych XX w., w trakcie remontu budowli zespołu kościelnego, dotychczas osłonięte deskowym szalunkiem ściany dzwonnicy poszyto gontami

Dzwonnica położona jest w pld. części wsi, kilka metrów od kościoła, w obwodzie współczesnego ogrodzenia placu kościelnego.

Dzwonnica wolnostojąca w formie wieży, na rzucie kwadratu, o ścianach lekko pochylonych ku środkowi, w przyziemiu osłonięta fartuchem. Dach czterospadowy, namiotowy, zwieńczony latarnią nakrytą kopułką. Dzwonnica drewniana, na kamiennym podmurowaniu. Ściany konstrukcji słupowo-ramowej, wzmocnione zastrzałami, zewnątrz poszyte gontami. Dach konstrukcji krokwiowo-płatwiowe z latarnią, kryty gontem.

Wyposażenie – dzwon odlany w 1752 r. przez Jana Gottera Anthony'ego w Gdańsku obecnie umieszczony na dzwonnicy nowego kościoła parafialnego.

Stan zachowania obiektu – dobry – obiekt odrestaurowany.

Cerkiew grekokatolicka, obecnie kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, Torki

Zdjęcie nr 7. Cerkiew grekokatolicka, obecnie kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, Torki

Osada Torki wzmiankowana była w źródłach po raz pierwszy w 1446 r. Pierwotna drewniana cerkiew wzniesiona została jednak dopiero w XVII w., wzmiankowana w 1661 r. Uległa zniszczeniu w czasie I wojny światowej. Pozostałością pierwotnego zespołu cerkiewnego jest drewniana dzwonnica. konstrukcji słupowo-ramowej, przeniesiona w 1993 r. do Chotyńca. W 1926 r. grekokatolicka społeczność ówczesnej wsi podjęła decyzję o budowie nowej murowanej świątyni w 1926 r. Budowę ukończono w 1937 r., pozostawiając nie wykończone elewacje. Po II wojnie światowej i wysiedleniu miejscowej społeczności ukraińskiej cerkiew została przejęta w 1946 r. przez kościół rzymsko - katolicki, jako filialna świątynia parafii w Medyce. Mimo szeregu prac adaptacyjnych świątynia zachowała pierwotną bryłę oraz charakter wnętrza.

Kościół usytuowany jest w centrum wsi, przy drodze z Medyki do Chotyńca. Orientowany, murowany z cegły maszynowej, o ścianach zewnątrz nieotynkowanych (za wyjątkiem tamburu kopuły), wzmocnionych przyporami. Kościół na rzucie krzyża, z prezbiterium i ramionami transeptu zamkniętymi trójbocznie. Po bokach prezbiterium dwa symetryczne pastoforia na rzucie zbliżonym do kwadratu. Wzdłuż bocznych ścian nawy arkadowe podcienia na rzucie prostokąta. Bryła na planie krzyża, o ścianach obwodowych równej wysokości, w centralnej części zwieńczona ośmioboczną kopułą z latarnią, nakrytą cebulastą kopułką, na której osadzony kuty krzyż na kuli. Kopuła na wysokim ośmiobocznym tamburze osadzonym na czworoboku. Nad nawą, prezbiterium i skrzydłami transeptu dachy dwuspadowe, nad trójbocznymi zamknięciami apsydy prezbiterium i ramion transeptu trójboczne półkopuły. Nad pastoforiami dachy dwuspadowe. Ściany obwodowe oraz tambur kopuły zwieńczone gzymsem (w tamburze profilowanym, otynkowanym). Do bocznych ścian nawy przylegają podcienia, otwarte półkoliście zamkniętymi arkadami, nakryte dachami pulpitowymi. Wieżba dachowa drewniana, konstrukcji stolcowej. Kopuła konstrukcji drewnianej na krążynach. Dachy i kopuła kryte blachą płaską, ocynkowaną, łączoną na felc.

Z pierwotnego wystroju i wyposażenia świątyni zachowały się jedynie tablice pamiątkowe fundatorów świątyni i upamiętniająca chrzest Rusi. Pozostałe elementy o cechach zabytkowych, m.in.: konfesjonał, mensa ołtarzowa oraz boczne ławki, zostały przeniesione z kościoła w Wyszatycach.

Stan zachowania obiektu – bardzo dobry.

Synagoga - obiekt nieużytkowany, Medyka

Zdjęcie nr 8. Synagoga, ob. obiekt nieużytkowany, Medyka

Synagoga powstała na pocz. XX w. Podczas II wojny światowej została zdewastowana przez hitlerowców. Po zakończeniu wojny użytkowana jako magazyn, obecnie jest nieużytkowana i popada w ruinę.

Budowla murowana, nieotynkowana z cegły, na planie prostokąta. W oknach elewacji wsch. zachowały się kraty z motywem Gwiazdy Dawida. Od zewnątrz na środku ściany wsch. znajduje się niewielki występ osłaniający wnękę na aron ha-kodesz. Nie zachował się dach mansardowy – po opadach śniegu zapadł się dach do środka obiektu.

Stan zachowania obiektu – bardzo zły.

• CMENTARZE I MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ

Cmentarze oraz miejsca pamięci narodowej stanowią ważny element krajobrazu kulturowego, są elementem dziedzictwa materialnego – opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, a równocześnie odnoszą się do dziedzictwa niematerialnego – jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych. Przechowując pamięć o minionych latach, stają się pomnikami historii. W tym kontekście dbałość o miejsca ostatniego spoczynku wydaje się rzeczą oczywistą, bez względu na charakter wyznaniowy cmentarza, czy podziały narodowościowo-społeczne. Obiekty te należy pielęgnować i eksponować w krajobrazie miejscowości, niezależnie od stanu zachowania – oznakować tablicami informacyjnymi.

Na terenie gminy Medyka znajduje się 6 zabytkowych cmentarzy, z czego 3 to cmentarze grekokatolickie, 3 to cmentarze komunalne. Najstarszą nekropolią jest cmentarz grekokatolicki w Siedliskach, pochodzący z 1909 r. Stan zachowania cmentarzy jest dobry.

Cmentarz grekokatolicki, Jaksmanice

Cmentarz powstał w 1927 r., rozciąga się wokół cerkwi na zboczach wzniesienia. Zachowało się ponad 40 nagrobków z poł. XX w. – przeważają krzyże na postumentach o ludowej dekoracji wskazujące na jakiś miejscowy warsztat. Przy prezbiterium kościoła nagrobki duchownych unickich. Teren porośnięty starodrzewiem z aleją doprowadzającą od drogi wiejskiej do kościoła, założoną na osi wsch.-zach.

Cmentarz grekokatolicki, ob. komunalny, Leszno

Cmentarz powstał w poł. XIX w., usytuowany w środku wsi, ok. 60 m na wsch. od głównej drogi wiejskiej (Przemyśl – Stubno). Założony na rzucie zbliżonym do prostokąta, na terenie płaskim, ogrodzonym współczesną siatką metalową. Teren bez elementów planowania przestrzennego, jedynie wtórnie wykształconą alejką biegnącą wzdłuż zach. części ogrodzenia. Nagrobki w układzie luźnym, najstarsze dominują we wsch. części cmentarza. Zachowało się ponad 100 nagrobków z przełomu XIX/XX w., z których najstarszy pochodzi z 1868 r. Większość z nich to rzeźbiarskie nagrobki wapienne w formie krzyży, bądź też figur świętych usytuowanych na postumentach. Licznie występują krzyże żeliwne na cokołach. Zachowany starodrzew.

Stary Cmentarz komunalny, Medyka

Cmentarz komunalny założony został w 2 poł. XIX w., usytuowany w płd. części wsi, przy torach kolejowych. Ogrodzony, założony na nieregularnym planie przypominającym trapez. W układzie przestrzennym zaznaczają się dwie alejki – jedna prowadząca od bramy wejściowej do kaplicy grobowej rodziny Pawlikowskich (na osi płn.-płd.) oraz druga odchodząca od tejże kaplicy na zach. Największe nasycenie starych nagrobków występuje w części płn. części cmentarza. Najstarszy nagrobek pochodzi z 1888 r. Na cmentarzu zachowało się kilkadziesiąt nagrobków z przełomu XIX/XX w – najwięcej z okresu międzywojennego. Dominują krzyże (kamienne bądź żeliwne) na postumentach. Teren cmentarza porośnięty starymi drzewami. Wyróżniającymi się elementami są dwie kaplice grobowe – Pawlikowskich oraz Sienkiewiczów.

Kaplica cmentarna – grobowa Pawlikowskich

Zdjęcie nr 9. Kaplica cmentarna – grobowa Pawlikowskich

Kaplica pochodzi z k. XIX w. – pocz. XX w., usytuowana w centralnej części cmentarza, przy głównej alei, w otoczeniu nagrobków, orientowana. Kaplica na rzucie prostokąta, z otworem drzwiowym na osi ściany zach. Kaplica jednoprzestrzenna, na niewielkim cokole, nakryta dwuspadowym dachem siodłowym, walcowatym osłoniętym półkoliście szczytami, we frontowej elewacji wydatny klucz, na którym osadzono krzyż. W podłuczcu szczytu na opasce współczesny napis – Pawlikowscy z Medyki. Wewnątrz obraz z przedstawieniem Chrystusa Króla. Stan zachowania – bardzo dobry.

Kaplica grobowa Sienkiewiczów

Zdjęcie nr 10. Kaplica grobowa Sienkiewiczów

Kaplica pochodzi z k. XIX w.-pocz. XX w., usytuowana w pñ. części cmentarza, w pobliżu ogrodzenia, w otoczeniu nagrobków, frontem zwrócona na pñ. Kaplica to budowla murowana z kamienia i cegły, o ścianach gładko tynkowanych, dwukondygnacyjna, jednobryłowa, na rzucie prostokąta, na niskim cokole. Kaplica nakryta niskim, dwuspadowym dachem siodłowym, z trójkątnym, ogzymsowanym przyczółkiem od frontu, z półkoliście zamkniętą wnęką na osi. Stan zachowania – bardzo dobry.

Cmentarz grekokatolicki, Siedliska

Cmentarz został założony w 1909 r., usytuowany w centrum wsi, przy głównej drodze wiejskiej, na wzniesieniu, gdzie usytuowana była drewniana cerkiew wzniesiona w 1917 r. (nieistniejąca). Założony na planie zbliżonym do owalu, brak alei. Teren porośnięty krzewami i orzechami. Zachowało się 24 nagrobki, usytuowanych na zboczach wzniesienia, wolnostojących. Najstarszy pochodzi z 1909 r. Przeważają nagrobki w formie betonowych postumentów z krzyżami, z dekoracją o ludowym charakterze.

Cmentarz grekokatolicki, ob. komunalny, Torki

Cmentarz powstał w poł. XIX w., usytuowany w zach. części wsi, przy drodze prowadzącej od cerkwi w pole, w kierunku zach. w odległości ok 200 m od drogi Przemyśl – Stubno. Posiada nieregularny rzut zbliżony do trapezu, teren płaski, ogrodzony współczesną metalową siatką. Zaznaczają się trzy części oddzielone ścieżkami – najstarsza pñd., środkowa użytkowana obecnie i pñ. bez pochówków, będąca rezerwą powierzchniową. Zabytkowa część pñd. zawiera ok. 80 luźno stojących nagrobków, głównie z przełomu XIX/XX w. Są to głównie kamienne i betonowe postumenty z krzyżami bądź figurami świętych. Najstarszy nagrobek pochodzi z 1886 r.

Na terenie gminy występują także 8 miejsc pamięci narodowej (Tabela nr 2). Są to głównie krzyże katyńskie na cmentarzach w poszczególnych miejscowościach.

Tabela nr 2. Miejsca pamięci narodowej na terenie gminy Medyka

LP.	LOKALIZACJA	NAZWA OBIEKTU	OPIS OBIEKTU
1	Medyka	Pomnik Grunwaldu	Obiekt murowany z metalowym krzyżem w kształcie muru z trzema tablicami metalowymi oraz napisem w części środkowej „GRUNWALD” z datami 1410 i 1985, dwoma orłami polskimi i dwoma mieczami.
2.	Medyka	Pomnik Nieodległościowy	Pomnik upamiętniający 100 – lecie odzyskania niepodległości przez Polskę usytuowany na działce nr 443 w Medyce przy stawie.
3	Hureczko – cmentarz	Krzyż Katyński	Krzyż metalowy, malowany w kolorach drewna brzoźowego z metalową tablicą.
4	Hurko – cmentarz	Krzyż Katyński	
5	Jaksmanice – cmentarz	Krzyż Katyński	
6	Leszno – cmentarz	Krzyż Katyński	
7	Medyka – cmentarz	Krzyż Katyński	
8	Siedliska – cmentarz	Krzyż Katyński	
9	Torki – cmentarz	Krzyż Katyński	

• ZESPOŁY DWORSKO-PARKOWE

Zespół dworski-parkowy, Hurko

Zdjęcie nr 11. Dwór w zespole dworsko-parkowym, Hurko

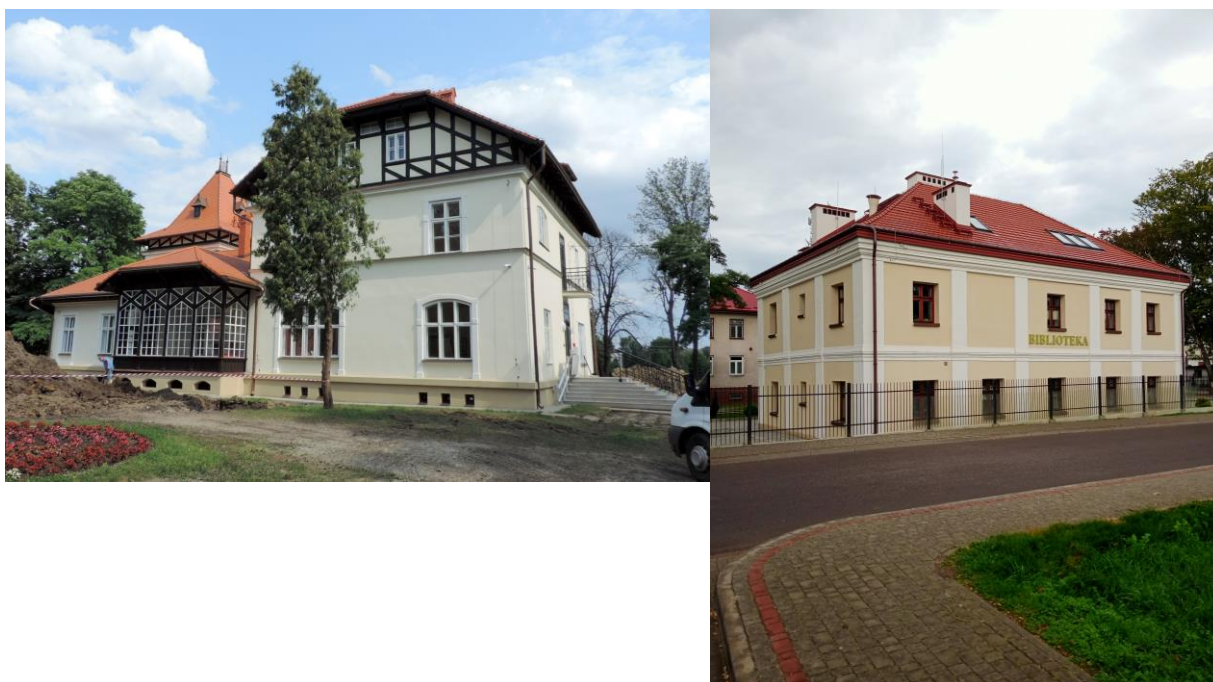
Wieś Hurko wzmiankowana już w XIV w. Od poł. XIX w. do pocz. XX w. należała do rodziny Skarbków – Borowskich, a następnie została przekazana Salezjanom z Przemyśla, którzy pod koniec lat 40-tych otoczyli zespół dworsko-parkowy betonowym murem, wykorzystując wcześniejsze ceglane ogrodzenie. Dwór w obecnej postaci powstał zapewne po 1852 r., gdyż plan katastralny przedstawia inny rzut budynku. Istotnym elementem ówczesnego układu przestrzennego były dwie duże kwatery ogrodów użytkowych, usytuowane we wsch. i zach. części założenia, które w formie szczątkowej dotrwały do dzisiaj. Po 1950 r. zespół został przejęty przez PGR.

Zespół usytuowany jest w pld. części wsi, na płaskim terenie. Pld. część założenia, opierającą się o starorzecze Sanu, zajmuje zaniedbany park z centralnie usytuowanym dworem. Dwór zwrócony elewacją frontową na pln. Na wsch. od dworu usytuowane są pozostałości dawnego folwarku, na które składają się trzy duże, wolnostojące budynki obór oraz dwa niewielkie budynki gospodarcze. Z trzech zachowanych obór, dwie można datować na pocz. XX w., trzecia wybudowana w latach 70-tych XX w. przez PGR. Elewacje szczytowe obór zwrócone na pld., na łączące je drogę gospodarczą wyłożoną betonowymi płytami.

Budynek dworu powstał w 1 poł. XIX w. Posiada klasycystyczne elementy części niższej i eklektyczny charakter piętrowej dobudówki. Zbudowany z cegły, otynkowany. Budynek na planie prostokąta, ze zryzalitowaną częścią zach., stanowiącą późniejszą dobudówkę. Obecne główne wejście w elewacji frontowej, w ryzalicie, boczne w elewacji szczytowej wsch. Wyjście do ogrodu poprzez nieistniejący podpiwniczony taras we wsch. części przy elewacji płd. Bryła dwuczłonowa, korpus główny parterowy, nakryty wysokim dachem trzypołaciowym o kalenicy ułożonej równolegle do ścian podłużnych, z czterema lukarnami, po dwie w połaciach płn. i płd. Ryzalit piętrowy nakryty dachem siodłowym o kalenicy prostopadłej i wyżej położonej od części parterowej. W części wsch. budynku zasypane, niedostępne piwnice. Dach kryty dachówką ceramiczną.

Stan zachowania obiektu – dostateczny.

Zespół dworsko-parkowy, Medyka

Zdjęcie nr 12. Dom gościnny w zespole dworsko-parkowym oraz „Sędziówka”, Medyka

W średniowieczu Medyka była częścią starostwa przemyskiego należącego w IV i XVI w. do potężnego rodu Kmitów. Znajdował się tam obronny gródek, gdzie często przebywał król Władysław Jagiełło. Prawdopodobnie była to drewniana fortalicja otoczona fosą i wałem. Odbudowana została przed 1542 r. przez Piotra Kmitę – był tu również folwark starościński z majdanem gospodarczym, który Kmita otoczył fosą i wałem. Jako właścicielka dzierżawy występuje także Anna Mohylanka Potocka. Do 1772 r. dobra te były dzierżawione przez różnych dzierżawców. W 1772 r. zostały zakupione przez księcia Antoniego Lubomirskiego. Wtedy Medyka stała się ich siedzibą – wybudowali murowany pałac, księżna Zofia Lubomirska założyła ogród. Prawdopodobnie już w k. XVIII w. Medyka przeszła na własność Głogowskich, których w 1809 r. sprzedali ją Józefowi Benedyktowi Pawlikowskiemu. Po nim odziedziczył Medykę Józef Gwalbert. Pawlikowscy użytkowali pałac wybudowany przez Lubomirskich, który był jednokondygnacyjny, murowany, klasycystyczny. Kolejnym właścicielem majątku był syn Gwalberta – Józef. Następnie został przejęty przez Adama Dębickiego i zaczął popadać w ruinę – pałac został częściowo zniszczony w 1848 r., kiedy służył jako szpital polowy i ostatecznie rozebrano go w ok. 1898 r. Na jego miejsce wybudowano oficynę na mieszkanie dzierżawcy, określane też jako dom gościnny. Pawlikowscy nadal zamieszkiwali w dawnej oficynie dworskiej, stojącej obok starego pałacu, tzw. Dom Powstańców, która została zburzona w 1918 r. Ostatnim właścicielem Medyki był syn Jana Gwalberta – Michaił. Po I wojnie św. wybudował on w parku

nowy dwór w tzw. stylu narodowym, według własnego projektu. Został on zniszczony w czasie II wojny światowej, rozebrany tuż po niej. Kompletnemu zniszczeniu uległy też budynki ogrodnicze, takie jak ananasarnia, pomarańczarnia itp. Obecnie z dawnego założenia dworskiego zachował się budynek oficyny oraz budynek tzw. sędziówki, usytuowany na terenie dawnego majdanu gospodarczego.

Zespół dworsko-parkowy zajmuje płn. kraniec wsi. Centrum stanowi tzw. wyspa medyczna otoczona stawami i starorzeczem Sanu. Od wsch. mostek przerzucony nad tzw. kanałem ulgi łączy ją z od ograniczonym od płn. siatką ogrodeniową (w części zach.) i fragmentami starego muru ogrodeniowego i muru pozostałego po dawnej ananasarni w części wsch. Grobla od zach. łączy wyspę z terenem dawnego majdanu gospodarczego po zabudowanym w większości nowymi budynkami PGR (mieszkalnymi i gospodarczymi). Przy samej drodze zachowany stary budynek tzw. sędziówki. Teren wyspy równy, na obrzeżach porośnięty drzewami. Oficyna zajmuje jej pld. część. Naprzeciwko usytuowany jest parterowy, współczesny budynek przedszkola oraz stajni, obecnie garaże. Obok zachowane miejsce po starym pałacu oraz piwnice po oficynie z XVIII w. tzw. Domu Powstańców.

Dom gościnny pochodzi z 1898 r., powstał według projektu Michała Gwalberta Pawlikowskiego, zbudowany w stylu tzw. szwajcarskim. Położony jest na wyspie, wokół niego wały i fosa. Połączony mostem, a następnie drogą z majdanem gospodarczym. Budynek wolnostojący, elewacją frontową zwrócona na płn. Budynek na planie prostokąta, z ryzalitem wieży w narożu pld.-wsch. i ryzalitem werandy w elewacji frontowej. Bryła składa się z trzech zasadniczych części – dwukondygnacyjnego budynku głównego nakrytego dachem naczółkowym, jednokondygnacyjnego łącznika – przewiązki i dwukondygnacyjnej wieży zwieńczonej wysokim, czteropółciowym dachem wieżowym. Przed elewacją frontową wysunięta drewniana weranda nakryta trzypółciowym dachem z szerokim okapem, przed zach. i wsch. elewacją betonowe tarasy. Budynek całkowicie podpiwniczony. Budynek zbudowany z cegły, na zaprawie wapiennej, otynkowany, poddasze wykonane w konstrukcji tzw. pruskiego muru.

Barokowy park z 2 poł. XVI w. przekształcony XVIII w. przez Gwalberta Pawlikowskiego oraz w 1 poł. XIX w. Założony nieregularnie wokół tzw. wyspy powstańców, ograniczony od pd. stawami, od płn.-zach. i płn.-wsch. sadem pomologicznym. W parku liczne relikt z XIV i XVI w.

• FORTY TWIERDZY PRZEMYŚL

Wszystkie forty Twierdzy Przemyśl leżą na bardzo atrakcyjnym turystycznie terenie. W 2000 r. zostało oczyszczone większość fortów z krzaków i drobnych drzew, co pozwoliło na ich uczytelnienie i umożliwiło pomiary obiektów. Prace odkrywkowe pozwolą na dalsze uczytelnienie i zwiększenie atrakcyjności obiektów, ponadto dadzą podstawy do opracowania planów przyszłych ewentualnych rekonstrukcji i adaptacji fortów.

Fort I „Salis – Soglio”, Siedliska

Fort powstał w latach 1882-1886 według projektu Daniela Salis – Soglio. Założony na rzucie pięcioboku. Przy projektowaniu obiektu zakładano, że będzie fortem pancernym, jednak po roku od rozpoczęcia budowy zrezygnowano z montażu wież pancernych i zmodyfikowano pierwotny projekt.

Fort XV „Borek” wraz z przyległą baterią artyleryjską, Siedliska

Przybliżona powierzchnia: 170 arów. Fort o konstrukcji ceglanej i stropach stało-betonowych, założony na planie barkanu, poprzedzany suchą fosą bronioną na odcinku czołowym i lewego barku z kaponierą przeciwstokowej, na odcinku szyjowym z barkanowej bastei zapola, fosa prawego barku prawdopodobnie roniona była ze stanowiska polowego. Centralną część fortu zajmowały zachowane koszary wraz ze schronem głównym, częściowo zniszczonymi wybieżniami na wał oraz stanowiskiem obserwacyjnym. Kaponiera przeciwstokowa, bateria pancerna i tradytor zostały wysadzone w 1915 r., rozbierane również po 1945 r.

Bateria artyleryjska na pld. od fortu założona była na planie dwuramiennika, posiadała 6 stanowisk ciężkiej artylerii oddzielonych od siebie poprzecznikami, baterię otaczał wał z bramą wjazdową w części szyjowej, poprzedzony głęboką fosą na czołowym odcinku. Bateria jest największym obiektem tego typu w całej Twierdzy Przemyśl. Pomiędzy baterią, a fortem XV „Borek” znajdują się pozycje piechoty wraz z polową baterią artylerii.

Fort IIb „Cyków”, Jaksmanice

Przybliżona powierzchnia 100 arów. Fort był typowym fortem piechoty międzypola. Założony na planie zbliżonym do półkola, od strony czoła posiadał fosę o spłaszczonym stoku od zapola wał z bastejką wjazdową. W części szyjowej znajdowały się koszary wraz z kaponierą szyjową. Z koszar poprzez schron główny i wybieżnie prowadziła droga na pozycje piechoty znajdujące się na półkolistym odcinku wału czołowego. W 1915 r. prawdopodobnie częściowo wysadzony, rozebrany w latach międzywojennych i powojennych.

Fort II „Jaksmanice”, Jaksmanice

Przybliżona powierzchnia: 230 arów. Fort w latach międzywojennych zniszczony przez saperów. Był fortem pancernym zbliżonym koncepcyjnie do fortu IV „Optyń”, jednak znacznie słabiej uzbrojonym. Założony na planie bastionu. W części szyjowej znajdowały się koszary szyjowe z kaponierą szyjową o konstrukcji ceglanej i stropach stalowo-betonowych połączonych ze schronem głównym. W wale czołowym znajdowały się poprzecznice ze schronami pogotowia, pomiędzy nimi stanowiska artylerii do obrony dalekiej, w trakcie oblężenia miały zmienić funkcję na pozycje piechoty. Na styku czoła i lewego barku znajdowało się stanowisko obserwacyjne wyposażone w stalową kopułę (lub wieżę) obserwacyjną. W oba barki fortu wbudowano dwukondygnacyjne tradytory. Całość założenia otaczała sucha fosa bez kojców. Fort wysadzony w 1915 r., częściowo rozebrany w powojennych, ponadto w latach powojennych dodatkowo zniszczony przez saperów wysadzających na nim niewypały.

Fort IIa „Mogilki”, Jaksmanice

Przybliżona powierzchnia: 130 arów. Fort był nietypowym szansem artyleryjskim. Posiadał nieregularny narys, otoczony wałem poprzedzonym suchą fosą. W części szyjowej broniony bastejką zapola. W części szyjowej znajdowały się jednokondygnacyjne koszary o konstrukcji ceglanej, stropach stało betonowych. W części czołowej schrony pogotowia i hangary na działa. Na czole i lewym barku fortu poprzecznice i stanowiska artylerii – szaniec położony na zapole fortu II „Jaksmanice” mógł prowadzić ostrzał artyleryjski jego przedpola oraz przedpola Grupy Siedliskiej. W 1915 r. prawdopodobnie wysadzone koszary, następnie rozebrane.

Fort w Hurku

W miejscowości Hurko znajdował się jeden z fortów płu.-wsch. odcinka obronnego Twierdzy Przemyśl – Fort XIV Został on zbudowany ok. 1884-1886 r. jako fort artyleryjski dwuwałowy przebudowany w 1900 r. na fort jednwałowy. Fort sąsiadował przez rzekę San z fortem XIIIa Zabłocie, wraz z którym osłaniał brody i przeprawy na rzece a po prawej strony sąsiadował z Fortem XV Borek, z którym osłaniał drogę pocztową Lwów – Przemyśl. Po przegranej bitwie pod Lwowem – Rawą Ruską fort osłaniał odwrót 3 i 4 Armii Austriackiej za San. Najcięższe walki toczono na tym forcie w dniach 6-7 października 1914 r. kiedy nastąpił atak na tzw. grupę fortów siedliskich. Kilkakrotnie dochodziło do walki wręcz na wałach fortu na skutek tego, że przestarzałe karabiny maszynowe odmówiły załodze posłuszeństwa. Aktualnie fort nie istnieje, gdyż w 1975 r. w czasie rozbudowy linii kolejowej Przemyśl – Medyka miejsce gdzie znajdowały się dzieła fortyfikacyjne zajęto i zniwelowano pod budowę przyszłych urządzenia do obsługi bocznicy kolejowej PKP, która jednak nie powstała do dnia dzisiejszego.

5.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;

– ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej.

Na obszarze gminy Medyka funkcjonują dwie z ww. form. Jest to wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

5.4.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Medyka znajdują się 23 obiekty wpisane do rejestru zabytków (Tabela nr 3). Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela nr 3. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Medyka

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	NR I DATA REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Hurko	fortyfikacje twierdzy „Przemyśl” – szaniec artyleryjski FS „Hurko B”	A-277 z dnia 06.06.2008 r.
2	Hurko	zespół dworski – dwór, park, mur, budynek gospodarczy	A-265 z dnia 24.12.1987 r.
3	Jaksmanice	cerkiew, ob. kościół parafialny rzymsko-katolicki pw. Narodzenia NMP	A-307 z dnia 11.05.1971 r.
4	Jaksmanice	dzwonnica przy kościele parafialnym pw. Narodzenia NMP	A-307 z dnia 11.05.1971 r.
5	Jaksmanice	cmentarz grekokatolicki przy kościele parafialnym pw. Narodzenia NMP	A-307 z dnia 11.05.1971 r.
6	Jaksmanice	fortyfikacje twierdzy „Przemyśl” – fort IIa „Mogiłki”	A-389 z dnia 04.12.2009 r.
7	Leszno	cerkiew pw. św. Bazylego	A-307 z dnia 11.05.1971 r.
8	Leszno	dzwonnica przy cerkwi pw. św. Bazylego	A-307 z dnia 11.05.1971 r.
9	Leszno	cmentarz grekokatolicki (komunalny)	A-760 z dnia 09.03.1994 r.
10	Medyka	kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła	A-470 z dnia 20.12.1989 r.
11	Medyka	dzwonnica przy kościele parafialnym pw. św. Piotra i Pawła	A-470 z dnia 20.12.1989 r.
12	Medyka	cmentarz komunalny	A-756 z dnia 10.03.1994 r.
13	Medyka	kaplica grobowa rodziny Pawlikowskich na cmentarzu komunalnym	A-756 z dnia 10.03.1994 r.
14	Medyka	kaplica grobowa rodziny Sienkiewiczów na cmentarzu komunalnym	A-756 z dnia 10.03.1994 r.
15	Medyka	3 schrony bojów z Przemyskiego Rejonu Uzbrojonego Linii Mołotowa	A-595 z dnia 05.07.2011 r.
16	Medyka	zespół dworsko-parkowy – oficyna, park z majdanem gospodarczym, pozostałości ogrodzenia, pozostałości fortyfikacji ziemnych	A-314 z dnia 19.07.1969 r.
17	Siedliska	cmentarz grekokatolicki	A-758 z dnia 09.03.1994 r.
18	Siedliska	koszary, ob. szkoła	A-757 z dnia 20.12.1995 r.
19	Siedliska	fortyfikacje twierdzy „Przemyśl” – fort artyleryjski „W-I Salis Soglio”	A-253 z dnia 03.11.1987 r.
20	Siedliska	fortyfikacje twierdzy „Przemyśl” – baterie sprzężone „XVa Borek”	312 z dnia 30.06.1971 r.
21	Siedliska	fortyfikacje twierdzy „Przemyśl” – fort pancerny	312 z dnia 30.06.1971 r.

22	Torki	cerkiew grekokatolicka, ob. kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	A-230 z dnia 03.08.2007 r.
23	Torki	cmentarz grekokatolicki, ob. komunalny (cz. południowa)	A-759 z dnia 03.10.1994 r.

5.4.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnienia zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Najcenniejsze zabytki ruchome z terenu gminy Medyka wpisane są do rejestru zabytków ruchomych. Stanowią one wyposażenie i wystrój kościoła parafialnego pw. śś. Piotra i Pawła (Tabela nr 4). Ze względów bezpieczeństwa ich listy nie są upubliczniane.

Tabela nr 4. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Medyka

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT/ ZESPÓŁ OBIEKTÓW	NR I DATA WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Medyka	7 elementów wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Piotra i Pawła	A-470 z dnia 20.12.1988 r.

5.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające ww. rozporządzenie.

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno-budowlanej. Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do ww. ustawy obiektów prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej (art. 53. ust. 4 pkt. 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r.) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane). Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie.

O zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem.

Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty adresowej zabytku, o włączeniu nowej karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków. Ponadto Wójt (burmistrz, prezydent miasta) o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków zawiadamia właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, na co najmniej 14 dni przed planowanym terminem włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo wyłączenia tej karty z gminnej ewidencji zabytków.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw (Dz. U. 2010 r. Nr 75, poz. 474) istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków, poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o ustaleniu o warunków zabudowy i zagospodarowania terenu (WZIZT) oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą do sporządzania programów opieki jest gminna ewidencja zabytków.

Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gmina Medyka opracowała gminną ewidencję zabytków w 2015 r. Spis obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków znajduje w Tabeli nr 5 i Tabeli nr 6 (stanowiska archeologiczne).

Tabela nr 5. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Medyka

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES	OBIEKT
1	Hureczko	dz. nr 139/5	park dworski

2	Hureczko	dz. nr 216/3, 216/5	cmentarz grekokatolicki
3	Hureczko	dz. nr 216/4	kościół filialny pw. MB Miłosierdzia
4	Hurko	nr 120	dwór w zespole dworsko-parkowym
5	Hurko	dz. nr 255	szaniec "Hurko" B
6	Hurko	dz. nr 346/1	szaniec "Hurko" A
7	Hurko	dz. nr 352/3, 352/7, 352/8, 352/10, 352/11, 352/12, 353/15	park krajobrazowy w zespole dworsko-parkowym
8	Hurko	dz. nr 352/12, 352/14	mur ogrodzeniowy w zespole dworsko-parkowym
9	Hurko	dz. nr 352/14	budynek gospodarczy w zespole dworsko-parkowym
10	Jaksmanice	nr 4	budynek mieszkalny
11	Jaksmanice	nr 21	budynek mieszkalny
12	Jaksmanice	nr 28	budynek mieszkalny
13	Jaksmanice	nr 28	obora
14	Jaksmanice	nr 29	budynek mieszkalny
15	Jaksmanice	nr 52	budynek mieszkalny
16	Jaksmanice	nr 68	budynek mieszkalny
17	Jaksmanice	nr 71	budynek mieszkalny
18	Jaksmanice	nr 72	budynek mieszkalny
19	Jaksmanice	nr 84	budynek mieszkalny
20	Jaksmanice	nr 94	budynek mieszkalny
21	Jaksmanice	nr 96	budynek mieszkalny
22	Jaksmanice	przy nr 78, dz. nr 222	krzyż żeliwny
23	Jaksmanice	dz. nr 233	cerkiew grekokatolicka parafialna pw. Opieki NMP, ob. kościół rzymskokatolicki parafialny pw. Narodzenia NMP w zespole
24	Jaksmanice	dz. nr 233	dzwonnica w zespole kościoła rzymskokatolickiego parafialnego pw. Narodzenia NMP
25	Jaksmanice	dz. nr 233	cmentarz grekokatolicki w zespole kościoła rzymskokatolickiego parafialnego pw. Narodzenia NMP
26	Jaksmanice	dz. nr 280	fort GW IIa "Mogiłki"
27	Jaksmanice	dz. nr 379	fort GW IIb "Cyków"
28	Jaksmanice	dz. nr 438	fort GW II "Jaksmanice"
29	Leszno	nr 12	budynek mieszkalny
30	Leszno	nr 16	budynek mieszkalny
31	Leszno	nr 26	budynek mieszkalny
32	Leszno	nr 28	budynek mieszkalny
33	Leszno	nr 29	budynek mieszkalny
34	Leszno	nr 42	budynek mieszkalny
35	Leszno	nr 43	budynek mieszkalny
36	Leszno	nr 47	budynek mieszkalny
37	Leszno	nr 53	budynek mieszkalny
38	Leszno	nr 55	budynek mieszkalny
39	Leszno	nr 65	budynek mieszkalny
40	Leszno	nr 66	budynek mieszkalny
41	Leszno	nr 71	budynek mieszkalny
42	Leszno	nr 72	budynek mieszkalny
43	Leszno	nr 88	budynek mieszkalny
44	Leszno	nr 92	budynek mieszkalny
45	Leszno	nr 95	budynek mieszkalny
46	Leszno	nr 96	budynek mieszkalny
47	Leszno	nr 121	budynek mieszkalny

48	Leszno	nr 122	budynek mieszkalny
49	Leszno	nr 124	budynek mieszkalny
50	Leszno	nr 128	budynek mieszkalny
51	Leszno	nr 130	budynek mieszkalny
52	Leszno	nr 137	budynek mieszkalny
53	Leszno	nr 139	budynek mieszkalny
54	Leszno	nr 146	budynek mieszkalny
55	Leszno	nr 163	budynek mieszkalny
56	Leszno	nr 165	budynek mieszkalny
57	Leszno	dz. nr 97	kapliczka
58	Leszno	dz. nr 98	cerkiew grekokatolicka parafialna pw. Św. Bazylego Wielkiego, ob. kościół rzymskokatolicki parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w zespole
59	Leszno	dz. nr 98	dzwonnica w zespole kościoła rzymskokatolickiego parafialnego pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, ob. wyburzona
60	Leszno	dz. nr 108	kaplica grekokatolicka pw. Trójcy Świętej
61	Leszno	dz. nr 108	kapliczka
62	Leszno	dz. nr 592	cmentarz grekokatolicki, ob. komunalny
63	Leszno	dz. nr 610	kapliczka
64	Medyka	nr 8	budynek mieszkalny
65	Medyka	nr 83	budynek mieszkalny
66	Medyka	nr 94	budynek mieszkalny
67	Medyka	nr 97	budynek mieszkalny
68	Medyka	nr 101	budynek mieszkalny
69	Medyka	nr 139	budynek mieszkalny
70	Medyka	nr 167	budynek mieszkalny
71	Medyka	nr 174	budynek mieszkalny
72	Medyka	nr 203	budynek mieszkalny
73	Medyka	nr 207	budynek mieszkalny
74	Medyka	nr 217	budynek mieszkalny
75	Medyka	nr 227	budynek mieszkalny
76	Medyka	nr 228	budynek mieszkalny
77	Medyka	nr 232	plebania w zespole kościoła parafialnego pw. św. Piotra i Pawła
78	Medyka	nr 266	budynek mieszkalny
79	Medyka	nr 280	budynek mieszkalny
80	Medyka	nr 281	budynek mieszkalny
81	Medyka	nr 289	budynek mieszkalny
82	Medyka	nr 292	szkoła
83	Medyka	nr 303	budynek mieszkalny
84	Medyka	nr 307	budynek mieszkalny
85	Medyka	nr 351	budynek mieszkalny
86	Medyka	nr 389	budynek mieszkalny
87	Medyka	nr 478	oficina w zespole dworsko-parkowym
88	Medyka	nr 479	sędziówka w zespole dworsko-parkowym
89	Medyka	nr 480	budynek mieszkalny
90	Medyka	nr 482	budynek mieszkalny
91	Medyka	nr 483	budynek mieszkalny
92	Medyka	przy nr 245, dz. nr 496	kapliczka
93	Medyka	przy nr 246, dz. nr 495	kapliczka
94	Medyka	przy nr 252, dz. nr 589	kapliczka

95	Medyka	przy nr 271, dz. nr 748	kapliczka
96	Medyka	przy nr 396, dz. nr 645	kapliczka
97	Medyka	dz. nr 260/261	obory w zespole dworsko-parkowym
98	Medyka	dz. nr 276/19	spichlerz w zespole dworsko-parkowym
99	Medyka	dz. nr 232, 320/1, 1159	3 schrony bojowe z Przemyskiego Rejonu Uzbrojonego Linii Mołotowa
100	Medyka	dz. nr 442/3, 442/8	park krajobrazowy w zespole dworsko-parkowym
101	Medyka	dz. nr 442/8	oficyna, ob. garaże w zespole dworsko-parkowym
102	Medyka	dz. nr 442/8	pozostałości dworu (piwnice i fundamenty) w zespole dworsko-parkowym
103	Medyka	dz. nr 442/8	pozostałości fortyfikacji ziemnych w zespole zamkowym
104	Medyka	dz. nr 442/8	pozostałości ogrodu w zespole dworsko-parkowym
105	Medyka	dz. nr 442/8	pozostałości zamku (piwnice i fundamenty) w zespole zamkowym
106	Medyka	dz. nr 771/2	bożnica, ob. budynek nieużytkowany
107	Medyka	dz. nr 826	dzwonnica w zespole kościoła parafialnego pw. św. Piotra Pawła
108	Medyka	dz. nr 826	kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła w zespole
109	Medyka	dz. nr 1301	cmentarz komunalny
110	Medyka	dz. nr 1301	kaplica grobowa rodziny Pawlikowskich na cmentarzu komunalnym
111	Medyka	dz. nr 1301	kaplica grobowa rodziny Sienkiewiczów na cmentarzu komunalnym
112	Siedliska	nr 15	budynek mieszkalny
113	Siedliska	nr 57	budynek mieszkalny
114	Siedliska	nr 61	budynek mieszkalny
115	Siedliska	nr 69	budynek mieszkalny
116	Siedliska	nr 104	dom oficerski, ob. budynek mieszkalny III w zespole koszar
117	Siedliska	nr 104	kasyno, ob. budynek mieszkalny II w zespole koszar
118	Siedliska	nr 104	łaźnia, ob. szkoła w zespole koszar
119	Siedliska	nr 104	budynek mieszkalny I w zespole koszar
120	Siedliska	nr 104	stajnia w zespole koszar
121	Siedliska	nr 104	magazyn, punkt skupu żywca w zespole koszar
122	Siedliska	przy nr 36, dz. nr 697/1	kapliczka
123	Siedliska		cmentarz grekokatolicki
124	Siedliska	dz. nr 183/5	fort artyleryjski "W-I Salis Soglio"
125	Siedliska	dz. nr 384	fort artyleryjski "W XV Borek"
126	Siedliska	dz. nr 384	bateria sprzężona "XVa Borek"
127	Siedliska	dz. nr 546	betonowy schron bojowy linii Mołotowa
128	Torki	nr 5	budynek mieszkalny
129	Torki	nr 35	budynek mieszkalny
130	Torki	nr 39	budynek mieszkalny
131	Torki	nr 48a	budynek mieszkalny
132	Torki	nr 52	budynek mieszkalny
133	Torki	nr 139	budynek mieszkalny
134	Torki	nr 142	budynek mieszkalny
135	Torki	nr 142	obora
136	Torki	nr 143	budynek mieszkalny
137	Torki	nr 143	obora
138	Torki	przy nr 6a, dz. nr 214/8	kapliczka
139	Torki	przy nr 142, dz. nr 158	kapliczka
140	Torki	dz. nr 88/3	cmentarz grekokatolicki, ob. komunalny

141	Torki	dz. nr 122/1	cerkiew grekokatolicka parafialna pw. Zaśnięcia NMP, ob. kościół rzymskokatolicki parafialny pw. Wniebowzięcia NMP
-----	-------	--------------	--

*obiekty zaznaczone na niebiesko wpisane są do rejestru zabytków

• ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Od końca lat 70. XX w. wdrażany jest program tzw. AZP (Archeologiczne Zdjęcie Polski) – podział terenu całej Polski na pola, na których prowadzi się badania powierzchniowe. Ma na celu lokalizację stanowisk archeologicznych. Wszystkie zlokalizowane stanowiska powinny być ujęte w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i uwzględnione w gminnych ewidencjach zabytków. Baza danych AZP jest bazą otwartą. Dołączane są do niej ciągle nowe informacje pochodzące z kolejnych badań i weryfikacji badań wcześniejszych.

Wśród zabytków archeologicznych wyróżnić można dwa typy: ruchome i nieruchome. Zabytki ruchome to wszelkiego rodzaju przedmioty związane z działalnością człowieka w przeszłości, zarówno wytwory pracy ludzkiej, takie jak naczynia, narzędzia, ozdoby, broń itp., jak i tzw. ekofakty – występujące na stanowisku pozostałości organiczne i nieorganiczne pochodzące ze środowiska naturalnego.

Z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego szczególny problem stwarzają nieruchome zabytki archeologiczne, czyli materialne pozostałości dawnego środowiska osadniczego. Ze względu na pełnione dawniej funkcje wyróżniamy: grodziska – pozostałości grodów, cmentarzyska, pozostałości osad wiejskich, miast itd. Można je podzielić na zabytki niewidoczne w krajobrazie i widoczne – zabytki o własnej formie krajobrazowej: głównie są to pozostałości dawnych konstrukcji o różnorodnym przeznaczeniu, takich jak wały kamienne, ziemne, drewniano-ziemne, pozostałości infrastruktury osadniczej, mostów, dróg, grobli, a także ślady związane z kulturą symboliczną w postaci pozostałości miejsc kultu, cmentarzy (nasypy kurhanów), itp. Stanowią one około 10% znanych stanowisk archeologicznych.

Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia do epoki nowożytnej. Zewidencjonowano je w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski: 107-85, 108-84, 108-85, 109-84. Na terenie gminy znajduje się 141 zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych (Tabela nr 5) ujętych w gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.

Wszystkie stanowiska wymagają jednak dokładnych badań, które potwierdziłyby występowanie na ich terenie materiału poznawczego. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Tabela nr 6. Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Medyka

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	NR OBSZARU AZP	NR STANOWISKA W MIEJSCOWOŚCI/ NA OBSZARZE
1	Leszno	107-85	1/1
2	Leszno	107-85	2/49
3	Leszno	107-85	3/62
4	Leszno	107-85	4/63
5	Leszno	107-85	5/64
6	Leszno	107-85	6/65
7	Leszno	107-85	7/69
8	Leszno	107-85	8/70
9	Leszno	107-85	9/71

10	Leszno	107-85	10/72
11	Leszno	107-85	11/73
12	Leszno	107-85	12/74
13	Leszno	107-85	13/75
14	Leszno	107-85	14/76
15	Leszno	107-85	15/81
16	Leszno	107-85	16/82
17	Leszno	107-85	17/83
18	Leszno	107-85	18/84
19	Leszno	107-85	19/85
20	Leszno	107-85	20/86
21	Leszno	107-85	21/87
22	Leszno	107-85	22/88
23	Leszno	107-85	23/89
24	Leszno	107-85	24/90
25	Leszno	107-85	25/91
26	Leszno	107-85	26/92
27	Leszno	107-85	27/93
28	Leszno	107-85	28/94
29	Leszno	107-85	29/95
30	Leszno	107-85	30/96
31	Leszno	107-85	31/97
32	Leszno	107-85	32/98
33	Leszno	107-85	33/99
34	Leszno	107-85	34/101
35	Leszno	107-85	35/102
36	Leszno	107-85	36/103
37	Leszno	107-85	37/104
38	Leszno	107-85	38/105
39	Leszno	107-85	39/106
40	Torki	107-85	1/45
41	Torki	107-85	2/46
42	Torki	107-85	3/47
43	Torki	107-85	4/50
44	Torki	107-85	5/51
45	Torki	107-85	6/52
46	Torki	107-85	7/53
47	Torki	107-85	8/54
48	Torki	107-85	9/55
49	Torki	107-85	10/56
50	Torki	107-85	11/57
51	Torki	107-85	12/58
52	Torki	107-85	13/66
53	Torki	107-85	14/67
54	Torki	107-85	15/68
55	Hureczko	108-84	1/27
56	Hurko	108-84	1/24
57	Hurko	108-84	1/25
58	Hurko	108-84	3/26
59	Hurko	108-85	4/10
60	Hurko	108-85	5/11
61	Medyka	108-85	1/1

62	Medyka	108-85	2/2
63	Medyka	108-85	3/3
64	Medyka	108-85	4/4
65	Medyka	108-85	5/5
66	Medyka	108-85	6/6
67	Medyka	108-85	7/19
68	Medyka	108-85	8/20
69	Medyka	108-85	9/21
70	Medyka	108-85	10/22
71	Medyka	108-85	11/23
72	Medyka	108-85	12/24
73	Medyka	108-85	13/25
74	Medyka	108-85	14/26
75	Medyka	108-85	15/27
76	Medyka	108-85	16/28
77	Medyka	108-85	16/41
78	Medyka	108-85	17/29
79	Medyka	108-85	18/30
80	Medyka	108-85	19/31
81	Medyka	108-85	20/32
82	Medyka	108-85	21/33
83	Medyka	108-85	22/34
84	Medyka	108-85	23/35
85	Medyka	108-85	24/36
86	Medyka	108-85	25/37
87	Medyka	108-85	26/38
88	Medyka	108-85	27/39
89	Medyka	108-85	28/40
90	Medyka	108-85	29/42
91	Medyka	108-85	30/43
92	Medyka	108-85	31/44
93	Medyka	108-85	32/45
94	Medyka	108-85	33/46
95	Medyka	108-85	34/47
96	Medyka	108-85	35/48
97	Medyka	108-85	36/49
98	Medyka	108-85	37/50
99	Medyka	108-85	38/51
100	Medyka	108-85	39/52
101	Medyka	108-85	40/53
102	Medyka	108-85	41/54
103	Medyka	108-85	42/55
104	Medyka	108-85	43/56
105	Medyka	108-85	44/57
106	Medyka	108-85	45/58
107	Medyka	108-85	46/59
108	Medyka	108-85	47/60
109	Medyka	108-85	48/61
110	Medyka	108-85	49/62
111	Medyka	108-85	50/63
112	Medyka	108-85	51/64
113	Medyka	108-85	52/65

114	Medyka	108-85	53/66
115	Medyka	108-85	54/67
116	Medyka	108-85	55/68
117	Medyka	108-85	56/69
118	Medyka	108-85	57/70
119	Medyka	108-85	58/71
120	Medyka	108-85	59/72
121	Medyka	108-85	60/73
122	Medyka	108-85	61/74
123	Medyka	108-85	62/75
124	Siedliska	108-85	3/12
125	Siedliska	108-85	4/13
126	Siedliska	108-85	5/14
127	Siedliska	108-85	6/16
128	Siedliska	108-85	7/17
129	Siedliska	108-85	8/18
130	Torki	108-85	16/41
131	Jaksmanice	109-84	1/153
132	Jaksmanice	109-84	2/152
133	Jaksmanice	109-84	3/130
134	Jaksmanice	109-84	4/131
135	Jaksmanice	109-84	5/132
136	Jaksmanice	109-84	6/133
137	Jaksmanice	109-84	7/148
138	Jaksmanice	109-84	8/149
139	Jaksmanice	109-84	9/150
140	Jaksmanice	109-84	10/151
141	Jaksmanice	109-84	16/124

ZASADY OCHRONY STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Przepisy te należy ująć w postaci nakazów, zakazów, dopuszczeń i ograniczeń w użytkowaniu terenów, zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. nr 164, poz. 1587). Ponadto zapisy planu muszą spełniać wymogi norm prawnych ustalone w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283).

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski), które należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego, pomimo ich braku w studium.

Właściwa ochrona zabytków archeologicznych powinna być przypisana również do zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych historycznych miast i wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. W tym przypadku z reguły dopuszczone może być zagospodarowanie wynikające z potrzeb zabudowy; obszar ciągłego osadnictwa historycznego podlega bowiem nieustannemu rozwojowi aż do czasów współczesnych i bezzasadne jest hamowanie tego procesu. Natomiast ze względu na zagrożenie dla substancji nawarstwień kulturowych, jakie niesie ze sobą naruszanie

struktury gruntu, wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznego miasta powinny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych. Realizacja wszelkich inwestycji na obszarach zidentyfikowanych stanowisk archeologicznych wymaga pozwolenia organu ochrony zabytków oraz zapewnienia badań archeologicznych, w zakresie wyznaczonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – art. 31. ustawy o ochronie zabytków.

Prowadzenie poszukiwań zabytków bez pozwolenia jest przestępstwem ściganym z urzędu. Znalazcy przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest zabytkiem, jest obowiązany wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot; zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia; niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzennego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych, należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do zmiany tego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

5.5.1. Obiekty stanowiące własność gminy

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane, spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest gmina Medyka;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy Medyka.

Gmina Medyka jest właścicielem 6 obiektów zabytkowych. Obiekty te wpisane są do rejestru zabytków oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Wykaz został przedstawiony w tabeli poniżej (Tabela nr 7).

Tabela nr 7. Obiekty zabytkowe, których gmina Medyka jest właścicielem

LP.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT
1	Leszno	cmentarz komunalny
2	Medyka	cmentarz komunalny
3	Medyka	zespół złożony z parku, domu gościnnego, majdanu gospodarczego, oficyny

		dworskiej
4	Siedliska	cmentarz grekokatolicki
5	Siedliska	budynek koszar proaustriackich
6	Siedliska	Fort XV „Borek”
7	Torki	część cmentarza komunalnego

W miarę możliwości gmina jako właściciel tych zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad nimi, utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Niezależnie od zapisów legislacyjnych gmina powinna dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całość przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów zachęcać do dłuższych pobytów.

Wyrazem świadomej polityki gminy Medyka w zakresie ochrony zabytków są działania aktywizujące właścicieli obiektów zabytkowych. Cel ten jest realizowany w drodze przydzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanym do rejestru zabytków.

W latach 2016-2019 gmina Medyka wydatkowała na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego kwotę 5 770 530,43 zł, w tym dofinansowanie gminy w kwocie 240 622,50 zł. W 2020 r. planowane są prace związane przy kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia NMP w Torkach oraz przy dzwonnicy w zespole kościoła parafialnego pw. Św. Piotra i Pawła w Medyce. Prognozowany koszt to min 64 000,00 zł, w tym dofinansowanie gminy w kwocie 32 000,00 zł

Tabela nr 8. Wydatki gminy Medyka w latach 2016-2020 na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego

LP.	NAZWA ZABYTUKU	ROK WYDATKOWANIA	KWOTA WYDATKOWANA	UWAGI
1	Dzwonnica w zespole Kościoła Parafialnego pw. Św. Piotra i Pawła w Medyce	2016	93 721,22 zł Dofinansowanie Gminy 5000,00 zł	obiekt wpisany do rejestru zabytków
2	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Torkach	2016	60 095,06 zł Dofinansowanie Gminy 30 000,00 zł	obiekt wpisany do rejestru zabytków
3	Dzwonnica w zespole Kościoła Parafialnego pw. Św. Piotra i Pawła w Medyce	2017	135 808,52 zł Dofinansowanie Gminy 5000,00 zł	obiekt wpisany do rejestru zabytków
4	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Torkach	2017	88 245,01 zł Dofinansowanie Gminy 44122,50 zł	obiekt wpisany do rejestru zabytków
5	Sędziówka przy Zespole Dworsko-Parkowym w Medyce	2018	1 734 583,67 zł	obiekt wpisany do rejestru zabytków
6	Dzwonnica w zespole Kościoła Parafialnego pw. Św. Piotra i Pawła w Medyce	2018	10 000,00 zł Dofinansowanie Gminy 5000,00 zł	obiekt wpisany do rejestru zabytków
7	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Torkach	2018	84 158,02 zł Dofinansowanie Gminy 41500,00 zł	obiekt wpisany do rejestru zabytków
8	Kościół w zespole Kościoła Parafialnego pw. Św. Piotra i Pawła w Medyce	2018	3 503 418,93 Dofinansowanie Gminy 80000,00 zł	obiekt wpisany do rejestru zabytków
9	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Torkach	2019	60 500,00 zł Dofinansowanie Gminy 30000,00 zł	obiekt wpisany do rejestru zabytków
10	Spichlerz w Zespole Dworsko-	2019	114 846,15 zł	obiekt ujęty w gminnej

	Pałacowym w Medyce			ewidencji zabytków
11	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Torkach	2020 planowane	min. 54 000,00 zł Dofinansowanie Gminy 27000,00 zł	obiekt wpisany do rejestru zabytków
12	Dzwonnica w zespole Kościoła Parafialnego pw. Św. Piotra i Pawła w Medyce	2020 planowane	min. 10 000,00 zł Dofinansowanie Gminy 5000,00 zł	obiekt wpisany do rejestru zabytków

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy – analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można – ze względu na ich pochodzenie – na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

W Tabeli nr 9 zostały przedstawione silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy Medyka, które w zakresie walorów i zasobów dziedzictwa kulturowego i tożsamości regionalnej posiada bardzo duży potencjał, co jest związane z wysokimi walorami krajobrazu kulturowego, bogatą historią, istnieniem wielu cennych obiektów reprezentujących różne kultury.

Tabela nr 9. Analiza SWOT

CZYNNIKI WEWNĘTRZNE I ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY MEDYKA	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
• opracowana gminna ewidencja zabytków; • zachowany unikatowy kompleks obronny budowli i umocnień Twierdzy Przemyśl; • obiekty zabytkowe – obiekty sakralne, miejsca Pamięci Narodowej; • zachowane w znacznym stopniu historyczne układy wsi; • miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględniające ochronę dziedzictwa kulturowego; • uchwała w sprawie przydzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej	• stan zabezpieczenia niektórych obiektów zabytkowych, postępujący proces ich niszczenia; • niewystarczające środki z budżetu gminy przeznaczone na ochronę zabytków; • stosunkowo niewielka dbałość właścicieli o obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków; • zły stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych oraz rozbiórki zabytkowych domów drewnianych i elementów zagród; • mieszana struktura własnościowa, utrudniająca porozumienie w sprawie remontów; • degradacja elementów historycznych układów przestrzennych poprzez lokalizację nowej zabudowy; • brak programu rozwoju turystyki na obszarach

ewidencji zabytków; • tereny objęte prawnymi formami ochrony przyrody; • atrakcja turystyczna – faunistyczny rezerwat przyrody – skarpa jaksmanicka; • aktywnie działające Gminne Centrum Kulturalne w Medyce, Gminna Biblioteka Publiczna w Medyce, oraz stowarzyszenia – Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Medyckiej, Stowarzyszenie „Integracja – Siedliska”, Stowarzyszenie Mieszkańców Wsi Torki „Nie tylko dla siebie” zajmujące się kulturą, zabytkami oraz szerzeniem tradycji lokalnych; • oznakowane szlaki turystyczne – szlak architektury drewnianej, szlak czarny, forteczna trasa rowerowa; • położenie geograficzne – bliskość miasta Przemyśla; • przygraniczne położenie gminy sprzyjające nawiązywaniu kontaktów handlowych i gospodarczych.	wiejskich; • niedostatecznie rozwinięta baza turystyczna, sportowo-rekreacyjna i kulturalna.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• wzrastająca liczba właściwie przeprowadzanych prac remontowo-budowlanych przez prywatnych właścicieli obiektów zabytkowych; • kreatywność inwestorów turystycznych; • rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym; • kreowanie nowych obszarów i produktów turystycznych w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów na poziomie gminy; • rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • rozwój współpracy między władzami gminy Medyka z władzami powiatu przemyskiego; • wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego; • bliskość rzeki San – bardzo dobre warunki dla rozwoju wędkarstwa; • możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej; • przyznawanie dotacji na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, w tym na prace	• odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry z terenu gminy, migracja zarobkowa młodszych pokoleń i związane z tym zatracanie więzi z regionem; • brak realnych systematycznych zachęt dla prywatnych inwestycji w zabytki; • pogarszający się stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych na terenie gminy; • bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia; • skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne, tj. dobro zabytku; • samowola budowlana – wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy, np. nieprzemysłowej, niezgodnej z historyczną kolorystyką oraz samowola reklamowa; • niedostosowanie sposobu użytkowania niektórych obiektów zabytkowych do ich charakteru;

konserwatorskie; • wypracowanie form współpracy jednostek działających na rzecz ochrony zabytków – organów rządowych, samorządowych i organizacji społecznych.	• atrakcyjna oferta turystyczna pobliskich gmin.
---	--

7. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności, jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju miasta. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W GPOnZ wyznaczono dwa priorytety, kierunki działań oraz zadania, co stanowi kontynuację Gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Medyka na lata 2016-2019. Zostały one sformułowane w perspektywie wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania, powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania. Sposób weryfikacji zadań został ujęty w ostatniej kolumnie w Tabeli nr 10 i 11.

W związku z wyznaczonymi celami głównymi samorząd w kwestii dziedzictwa kulturowego powinien kierować się następującymi priorytetami:

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo-społecznego gminy Medyka.

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Medyka.

Tabela nr 10. Kierunki działań i zadania w ramach Priorytetu nr I

PRIORYTET I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju gospodarczo-społecznego gminy Medyka.		
KIERUNKI	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI

DZIAŁAŃ		
Podjęcie działań mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego gminy na potrzeby edukacyjne, społeczne i turystyczne.	Współpraca oraz wspieranie działań instytucji oraz organizacji turystycznych, w zakresie ustalenia potrzeb rozwoju bazy turystycznej i propagowania walorów gminy oraz rozwinięcia informacji turystycznej w miejscach najliczniej uczęszczanych przez turystów.	Ilość podjęcia wspólnych działań, inwestycji, jakie działania zrealizowano, z kim, wartość poniesionych środków
	Podjęcie współpracy z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania obiektów zabytkowych na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w celu informowania i ułatwiania dojazdu do tych obiektów.	Ilość postawionych znaków/tablic, z kim współpracowano, wartość poniesionych środków
	Ustawienie tablic informacyjnych zawierających historię oraz opis obiektu przy wszystkich obiektach wpisanych do rejestru zabytku oraz przy zabytkowych cmentarzach.	Gdzie ustawiono tablice, jakie informacje wskazano
	Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych.	Ilość chętnych osób do złożenia wniosków, ilość złożonych wniosków
	Opracowanie mapy – trasy turystycznej dla zabytkowych kapliczek z terenu gminy.	Czy utworzono, w jakiej formie, z kim współpracowano, wartość zaplanowanych/przekazanych środków
Rozszerzenie zasobów prawnych form ochrony zabytków gminy Medyka.	Opracowywanie sprawozdań z realizacji zadań GPOnZ zgodnie z przepisami co dwa lata, następnie przedstawienie sprawozdania na sesji Rady Gminy Medyka.	Czy opracowano sprawozdania, czy były prezentowane na sesji
	Zadania dla gminnej ewidencji zabytków: 1. Zakładanie nowych kart adresowych dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy; 2. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiorów i remontów dokumentację fotograficzną; 3. Skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji. Wszelkie działania przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków wymagają opiniowania, uzgodnienia lub pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.	Ilość przeprowadzonych aktualizacji, czy dodano/usunięto obiekt z ewidencji, czy przyjęto zmianę Zarządzeniem dla gminnej ewidencji zabytków
	Uaktualnienie Planów odnowy miejscowości.	Dla jakich miejscowości uaktualniono plan,
Zahamowanie procesu degradacji zabytków	Utrzymanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym i estetycznym oraz prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach	Ilość przeprowadzonych prac remontowych, konserwatorskich, wartość

i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	zabytkowych stanowiących własność gminy Medyka (Tabela nr 7).	zaplanowanych/poniesionych wydatków
	Kontynuowanie udzielania dotacji z budżetu gminy zgodnie z uchwałą nr X/54/2007 Rady Gminy Medyka z dnia 25 lipca 2007 r. ze zmianą przyjętą uchwałą nr IV/18/18 Rady Gminy Medyka z dnia 14 grudnia 2018 r. na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, usytuowanych na obszarze Gminy Medyka.	Wysokość dotacji, ile osób wnioskowało o dotację, ile osób otrzymało dotację
	Wspieranie lub prowadzenie prac porządkowych na terenach zabytkowych cmentarzy znajdujących się na terenie gminy, po uprzednim zaopiniowaniu zakresu prac i użytych metod z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.	Ilość przeprowadzonych prac, ich zakres, wartość zaplanowanych/poniesionych środków
	Stały monitoring oraz aplikowanie o środki z programów wspierających rewitalizację obiektów zabytkowych oraz ochronę dziedzictwa kulturowego przy ścisłej współpracy.	Ilość pozyskanych środków, z kim współpracowano, na jakie zadania pozyskano środki

Tabela nr 11. Kierunki działań i zadania w ramach Priorytetu nr II

PRIORYTET II: Promocja dziedzictwa kulturowego i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców gminy Medyka.		
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA	SPOSÓB WERYFIKACJI
Popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym gminy.	Wydawanie i wspieranie publikacji, folderów promocyjnych, przewodników poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy we ścisłej współpracy z Gminnym Centrum Kulturalnym w Medyce oraz Gminną Biblioteką Publiczną w Medyce.	Ilość wydanych publikacji, ilość osób zainteresowanych publikacjami
	Współpraca przy działalności edukacyjnej skierowanej do młodzieży szkolnej poprzez organizowanie dla niej wystaw, konkursów szkolnych popularyzujących historię gminy oraz jej zabytki itp.	Ilość opracowanych konkursów, wystaw, ilość osób biorących udział, ich tematyka, miejsca gdzie się odbyły, z kim współpracowano
	Promowanie imprez folklorystycznych, warsztatów, przeglądów, festiwali, lokalnych obrzędów, jako produktów turystycznych stanowiących o tożsamości gminy.	Ilość odbytych imprez, ilość wypromowanych imprez, ilość osób uczestniczących
	Utrzymanie i opracowanie nowych szlaków turystycznych, wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.	Ilość nowych szlaków, ilość osób odwiedzających szlaki

8. Instrumentarium realizacji Gminnego programu opieki nad zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno-prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- **instrumenty prawne**, wynikające z obowiązujących przepisów prawnych:

- wpis do rejestru zabytków,
- decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawa Prawo budowlane,
- ustawa Prawo ochrony środowiska,
- ustawa o ochronie przyrody,
- ustawa o gospodarce nieruchomościami,
- ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej,
- ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

- **instrumenty finansowe:**

- udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i budowlane przy zabytkach,
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje,
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publiczno-prywatnego” (PPP).

- **instrumenty społeczne:**

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Medyka),
- edukacja kulturowa,
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego,
- współdziałanie z organizacjami społecznymi,
- działanie Społecznych opiekunów zabytków.

- **instrumenty koordynacji:**

- realizacja projektów i programów gminy Medyka dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury gminy, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji),
- współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

- **instrumenty kontrolne:**

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków,
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Medyka,
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania,
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego,
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

9. Źródła finansowania Gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

• źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie, powiatowe,
- dotacje gminne,
- Fundusz Kościelny,
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW),
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- fundusze od fundacji,
- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków.

• źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne – Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG.

9.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• Dotacje Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Przemśle

Zasady i tryb postępowania przy finansowaniu i współfinansowaniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych województwa podkarpackiego dotowanych ze środków budżetowych Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – dział 921, rozdział 92120 – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia wniosku;

– nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku o udzielenie dotacji/refundacja.

Z wnioskiem o udzielenie dotacji na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych. Wniosek o udzielenie dotacji, o której mowa wnioskodawca może złożyć po przeprowadzeniu wszystkich prac lub robót przy zabytku wpisanym do rejestru, określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioski składa się w następujących terminach:

- na dofinansowanie prac, które mają być przeprowadzone, do dnia 28 lutego roku, w którym dotacja ma być udzielona,
- na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku do dnia 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona. Prace, na których przeprowadzenie udzielono dotacji mogą być ponownie dofinansowane, jeżeli zaistnieje potrzeba ich przeprowadzenia, po upływie 10 lat od roku udzielenia dotacji.

W terminie do 31 marca każdego roku budżetowego Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków w Przemyśle powołuje Komisję, której celem jest ocena zakwalifikowanych wniosków pod względem merytorycznym i wskazanie propozycji wyboru wniosków celem wprowadzenia ich do planu finansowo-rzeczowego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków z/s w Przemyśle. W odniesieniu do refundacji w terminie do 31 lipca.

• Dotacje wojewódzkie i powiatowe

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku.

Dotacje z budżetu Województwa Podkarpackiego – udzielane są na podstawie przyjętej uchwały nr XVII/285/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 stycznia 2012 r. w sprawie określenia zasad udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych na obszarze województwa podkarpackiego. Wnioski o udzielenie dotacji celowej składane są corocznie do 15 września, termin ten nie ma zastosowania w przypadku ubiegania się o dotację na prace interwencyjne wynikające z zagrożenia zabytku. Dofinansowaniem objęte są wyłącznie prace w obiektach wpisanych do rejestru zabytków, których realizacja planowana jest na rok następujący po roku złożenia wniosku (z wyjątkiem tzw. prac interwencyjnych). Dofinansowanie nie obejmuje refundacji, tj. zwrotu poniesionych kosztów na prace zrealizowane przed terminem złożenia wniosku.

Dotacje z budżetu Powiatu Przemyskiego – reguluje przyjęta uchwała nr XI/83/07 Rady Powiatu Przemyskiego z dnia 27 września 2007 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa każdorazowo uchwała budżetowa. Wnioski o dotację kieruje się do Zarządu Powiatu Przemyskiego w terminie do 15 września roku poprzedzającego rok budżetowy.

• Dotacje gminne

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawą o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713), dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała podjęta przez radę gminy.

Dotacje z budżetu gminy Medyka – udzielane są na podstawie przyjętej uchwały nr X/54/2007 Rady Gminy Medyka z dnia 25 lipca 2007 r. ze zmianą przyjętą uchwałą nr IV/18/18 Rady Gminy Medyka z dnia 14 grudnia 2018 r. Uchwała określa zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, usytuowanych na obszarze Gminy Medyka, jeżeli:

- 1) obiekt znajduje się w złym stanie technicznym,
- 2) obiekt posiada istotnie znaczenie historyczne, artystyczne lub naukowe.

Wniosek o dotacje składa się Wójtowi Gminy Medyka do dnia 15 września roku poprzedzającego rok budżetowy. Zatwierdzony przez Wójta Gminy wniosek stanowi podstawę ujęcia kwoty dotacji w projekcie budżetu Gminy Medyka na dany rok budżetowy.

9.2. Źródła zewnętrznego finansowania – krajowe

• Konkurs „Zabytek Zadbane”

„Zabytek Zadbane” jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- 1) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu,
- 2) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe),
- 3) Adaptacja obiektów zabytkowych,
- 4) Architektura i budownictwo drewniane,
- 5) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynierskie,
- 6) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

• Fundusz Termomodernizacji i Remontów

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Z programu mogą skorzystać właściciele zasobów mieszkaniowych (gminy, spółdzielnie mieszkaniowe, właściciele mieszkań zakładowych i prywatni właściciele). Jego beneficjentami są także osoby mieszkające w budynkach objętych programem, gdyż poprawia się komfort zamieszkiwania z jednoczesnym zmniejszeniem opłat za energię cieplną.

Program realizowany na podstawie ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów obejmuje dwa główne moduły – wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych i wsparcie przedsięwzięć remontowych. Wprowadza on także dodatkowe wsparcie dla właścicieli budynków mieszkalnych objętych w przeszłości czynszem regulowanym. Wsparcie jest udzielane w postaci tzw. premii, czyli spłaty części kredytu wykorzystanego na realizację przedsięwzięcia. Spłata jest dokonywana ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, obsługiwanego przez Bank Gospodarstwa Krajowego i zasilanego ze środków budżetu państwa.

• Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW)

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest głównym źródłem finansowania w Polsce inwestycji proekologicznych. Wraz z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej NFOŚiGW tworzy system funduszy ekologicznych. W oparciu o Wspólną Strategię działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 r., realizuje politykę ochrony środowiska w Polsce. Służą temu stabilne przychody, doświadczone kadry oraz wypracowane formy współpracy z beneficjentami.

W ramach NFOŚiGW realizowane są projekty termomodernizacji zabytkowych budynków. Remonty termomodernizacyjne przyczynią się do redukcji zużycia energii pierwotnej i końcowej oraz spowodują obniżenie kosztów zużycia energii elektrycznej i ciepłej. Dodatkowo prace remontowe będą miały również walor konserwatorski, gdyż zostaną przeprowadzone w obiektach zabytkowych, cennych dla kultury narodowej.

• Program Kultura – Interwencje

Organizatorem Programu Kultura – Interwencje jest Narodowe Centrum Kultury. Jest on realizowany zgodnie z założeniami Paktu dla Kultury. Celem strategicznym Programu jest tworzenie warunków dla wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie regionalnym, lokalnym i krajowym poprzez finansowe wsparcie realizacji projektów upowszechniających dorobek kultury i zwiększających obecność kultury w życiu społecznym.

Koncepcja programu została oparta na założeniu, że uczestnictwo w kulturze sprzyja podnoszeniu kompetencji społeczeństwa, tworzeniu warunków do rozwijania aktywności twórczej i przygotowaniu obywateli do aktywnego udziału w różnych formach życia społecznego. O wsparcie w ramach programu Kultura – Interwencje mogą ubiegać się zarówno samorządowe instytucje kultury (z wyłączeniem instytucji współprowadzonych przez Ministra oraz jednostki samorządu terytorialnego), jak i organizacje pozarządowe.

• Finansowanie z fundacji

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź – KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

• Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków

Dnia 1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków jako państwowy fundusz celowy. To jest pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz początkowo zasilony zostanie z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Nowelizacja zakłada wprowadzenie administracyjnych kar pieniężnych w miejsce grzywnien wyznaczanych wskutek postępowań w sprawach o wykroczenia. Grzywny, które były zasądzone przez sądy, były rażąco niskie. Niektórym opłacało się więc niszczyć zabytek, a grzywnę wpisać np. w koszty inwestycyjne. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów od 1 stycznia 2018 r.

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków pozwoli na szybkie dofinansowanie zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powódzie czy pożary. Dodatkowe pieniądze pozwolą na pilne ratowanie zabytków, czyli naprawę uszkodzonego dachu, rynien czy powybijanych okien. Środkami Funduszu będzie dysponował Generalny Konserwator Zabytków, działający w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

• Program „Niepodległa” na lata 2017-2021

Program dotacyjny „Niepodległa”, skierowany do organizacji pozarządowych i samorządowych instytucji kultury, ma wspierać organizatorów obchodów stulecia odzyskania niepodległości, którzy planują przygotowanie wydarzeń lokalnych i regionalnych. Budżet na dofinansowanie działań w ramach tego programu wynosi 6 milionów zł, a pojedynczy wniosek może uzyskać dotację od 8 do 150 tys. zł. Od organizatorów wymagane jest zapewnienie 15% udziału własnego. Rodzaje kwalifikujących się zadań: festiwale, koncerty, spektakle, wytyczenie i oznakowanie szlaków tematycznych i historycznych, tworzenie archiwów historii

mówionej i archiwów społecznych, projekty animacyjno-edukacyjne, oparte na interakcji i współdziałaniu, np.: warsztaty, gry terenowe, questy, wystawy wraz z katalogami i publikacje.

• **Fundusz Kościelny**

Fundusz Kościelny został powołany na mocy art. 8 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.) jako forma rekompensaty dla kościołów za przejęte przez Państwo nieruchomości ziemskie.

Kościelne osoby prawne mogą ubiegać się o przyznanie dotacji z Funduszu Kościelnego na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej w znaczeniu nadanym przez aktualne ustawodawstwo.

Szczegółowe informacje dotyczące zasad postępowania przy udzielaniu dotacji z Funduszu Kościelnego ogłasza Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji na stronie internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, zwanego dalej „MSWiA”, oraz w BIP MSWiA.

• **Fundusz dopłat z Banku Gospodarstwa Krajowego w Warszawie**

Celem rządowego programu bezzwrotnego finansowego wsparcia budownictwa jest zwiększenie zasobu lokali mieszkalnych oraz lokali i pomieszczeń z zakresu pomocy społecznej, służących zaspokajaniu potrzeb osób o niskich i przeciętnych dochodach.

9.2.1. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy.

Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

• **Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ochrona Zabytków**

Strategicznym celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

W ramach Programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- 2) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych);
- 3) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- 4) prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków) dla zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO oraz uznanych za Pomnik Historii (dotyczy wpisów indywidualnych oraz obszarowych).

Do programu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

O dofinansowanie w ramach programu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego, osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.

- **Program „Infrastruktura kultury”**

Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury. Przedmiotem dofinansowania mogą być modernizacje i remonty obiektów przeznaczonych na działalność kulturalną i edukacyjną, w zakresie kultury oraz przygotowanie dokumentacji technicznej do inwestycji.

• **Dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na badania archeologiczne**

Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

W ramach programu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, realizowanych zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- 1) niedestrukcyjne rozpoznanie i dokumentacja zasobów dziedzictwa archeologicznego z wykorzystaniem metod tradycyjnych i nowoczesnych, m.in. badań powierzchniowych, prospekcji podwodnej, badań geofizycznych, prospekcji lotniczej, skaningu laserowego;
- 2) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

9.3. Źródła zewnętrznego finansowania – zagraniczne

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków może odbywać się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. W 2020 r. kończy się okres obowiązywania funduszy europejskich. Obecnie trwają prace nad budżetem Unii Europejskiej w nowej perspektywie finansowej na lata 2021-2027.

• **Program Kultur, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego na lata 2014-2021**

Program Kultura, o całkowitym budżecie ponad 88 mln euro (z których 75 mln euro stanowią środki Mechanizmu Finansowego EOG, a przeszło 13 mln euro wkład krajowy) wdrażany jest przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego jako Operatora Programu, we współpracy z partnerami z państw-darczyńców: Norweska Rada Sztuki (ACN) i Norweski Dyrektoriat ds. Dziedzictwa Kulturowego (RA).

Program jest kontynuacją programów z obszaru wsparcia kultury wdrażanych przy wsparciu dwóch poprzednich edycji Funduszy norweskich i EOG.

Program koncentruje się na roli, jaką kultura i dziedzictwo kulturowe odgrywają w rozwoju lokalnym i regionalnym z uwzględnieniem nacisku na zatrudnienie, przedsiębiorczość w obszarze kultury i szkolenie zawodowe. Program powinien uwzględniać działania i inicjatywy w sztuce i kulturze, które promują włączenie mniejszości etnicznych i narodowych.

O wsparcie w ramach uruchamianego Programu mogą ubiegać się m.in. publiczne instytucje kultury, publiczne szkoły artystyczne i publiczne uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego czy kościoły i związki wyznaniowe.

Dofinansowanie projektów może sięgać do 85% ich wartości.

10. Bibliografia

1. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
3. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.
4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane.
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska.
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.
11. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach.
12. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.
13. Ustawa z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.
15. Materiały udostępnione przez Urząd Gminy w Medyce.
16. Materiały udostępnione przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z siedzibą w Przemyśle.
17. Gminny program opieki nad zabytkami gminy Medyka na lata 2016-2019.
18. Brzoskwina W., Idzikowski T., Środulska-Wielgus J., Wielgus K., Wartości zabytkowej Twierdzy Przemyśl, [w:] Informator regionalny Twierdza Przemyśl, Rzeszów 1999.
19. Idzikowski T., Architectura et Ars Militaris 5. Twierdza Przemyśl. Fort XV „Borek”, Przemyśl 2004.
20. Idzikowski T., Twierdza Przemyśl. Powstanie. Rozwój. Technologie, Przemyśl 2004.
21. Sapeta A., Dzisiejsze zagrożenia Twierdzy Przemyśl – raport, [w:] Informator regionalny Twierdza Przemyśl, Rzeszów 1999.
22. Sapeta A., Zestawienie obiektów Twierdzy Przemyśl, [w:] Informator regionalny Twierdza Przemyśl, Rzeszów 1999.
23. www.zabytek.pl.
24. www.powiat.przemyśl.pl.
25. www.rpo.podkarpackie.pl.
26. www.medyka.itl.pl.
27. www.szkpodsiedliska.republika.pl/historia.htm.
28. www.gckmedyka.itl.pl.

11. Spis tabel, rysunków i zdjęć

1. Tabela nr 1. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Medyka.
2. Tabela nr 2. Miejsca pamięci narodowej na terenie gminy Medyka.
3. Tabela nr 3. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Medyka.
4. Tabela nr 4. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Medyka.
5. Tabela nr 5. Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków gminy Medyka.
6. Tabela nr 6. Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków z terenu gminy Medyka.
7. Tabela nr 7. Obiekty zabytkowe, których gmina Medyka jest właścicielem.
8. Tabela nr 8. Wydatki gminy Medyka w latach 2016-2020 na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.

9. Tabela nr 9. Analiza SWOT.

10. Tabela nr 10. Kierunki działań i zadania w ramach Priorytetu nr I.

11. Tabela nr 11. Kierunki działań i zadania w ramach Priorytetu nr II.

12. Rys. nr 1. Mapa obszaru rewitalizacji, źródło: Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Medyka na lata 2017-2023.

13. Rys. nr 2. Obszary na terenie Gminy Medyka objęte obowiązującym MPZP.

14. Zdjęcie nr 1. Cerkiew grekokatolicka parafialna pw. Opieki NMP, ob. kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Narodzenia NMP, Jaksmanice.

15. Zdjęcie nr 2. Dzwonnica przy kościele rzymsko-katolickim parafialnym pw. Narodzenia NMP, Jaksmanice.

16. Zdjęcie nr 3. Cerkiew grekokatolicką pw. Św. Bazylego Wielkiego, ob. kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, Leszno.

17. Zdjęcie nr 4. Cerkiew – kaplica liturgiczna, grekokatolicka pw. Trójcy Świętej, ob. cerkiew parafialna, Leszno.

18. Zdjęcie nr 5. Kościół parafialny pw. śś. Piotra i Pawła, Medyka.

19. Zdjęcie nr 6. Dzwonnica przy kościele parafialnym pw. śś. Piotra i Pawła, Medyka.

20. Zdjęcie nr 7. Cerkiew grekokatolicka, obecnie kościół rzymsko-katolicki parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, Torki.

21. Zdjęcie nr 8. Synagoga, ob. obiekt nieużytkowany, Medyka.

22. Zdjęcie nr 9. Kaplica cmentarna – grobowa Pawlikowskich.

23. Zdjęcie nr 10. Kaplica grobowa Sienkiewiczów.

24. Zdjęcie nr 11. Dwór w zespole dworsko-parkowym, Hurko.

25. Zdjęcie nr 12. Dom gościnny w zespole dworsko-parkowym i Sędziówka, Medyka.